

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Geografie a kartografie

Peter Plešivčák

ISLÁMSKÝ STÁT – POLITICKO-GEOGRAFICKÉ FAKTORY VZNIKU A ŠÍŘENÍ

**POLITICAL AND GEOGRAPHICAL FACTORS CAUSING THE RISE AND SPREAD OF
ISLAMIC STATE**

Bakalářská práce

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce RNDr. Jiří Tomeš, Ph.D.

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu práce RNDr. Jiřímu Tomešovi, Ph.D., který mi po celou dobu tvorby poskytoval velice cenné rady a pomáhal mi práci usměrňovat vhodným směrem. Dále bych rád poděkoval za časovou dostupnost a vždy rychlou a nápomocnou zpětnou vazbu, kterou mi poskytoval.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného, nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 25. 6. 2015

.....

Peter Plešivčák

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje otázkám vzniku Islámského státu, jenž vedl k rozpoutání největšího ozbrojeného konfliktu současnosti a způsobil velkou humanitární katastrofu a rozsáhlé migrace obyvatelstva. Jako hrozba destabilizace celého Blízkého Východu, přitahuje pozornost řady vědních oborů včetně politické geografie. Cílem práce je pomocí rešerše literatury a mapových zdrojů zhodnotit geopolitické, náboženské a sociální příčiny vzniku Islámského státu a pokusit se o zdůvodnění jeho geografického šíření na základě těchto faktorů. Práce je zaměřena hlavně na hodnocení vlivu náboženské, etnické a sociálně-ekonomické struktury Iráku a Sýrie a na význam regionální diferenciacie uvedených faktorů pro vznik a šíření Islámského státu.

Klíčová slova: Islámský stát, islám, Irák, Sýrie, náboženství

Abstract

This bachelors thesis focuses on establishment of the Islamic State, which led to the outbreak of armed conflict, humanitarian catastrophe and widespread population migrations. As the threat of destabilization of the entire Middle East, attracted the attention of many disciplines, including political geography. The aim of the work is the literature review and assess the geopolitical map sources, religious and social causes of the Islamic state and attempt to justify its geographic spreading based on these factors. The work is focused mainly on assessing the impact of religious, ethnic and socio-economic structure of Iraq and Syria and the importance of regional differentiation of these factors for the emergence and spread of Islamic State.

Keywords: Islamic state, islam, Iraq, Syria, religion

Obsah

Seznam obrázků a tabulek.....	6
1 Úvod a cíle	7
2 Vnější geopolitické faktory.....	8
US Invaze 2003 – destabilizace Iráku	8
Destabilizace Sýrie v rámci Arabského jara	10
Zájmy Íránu, Turecka a států Perského zálivu	12
Írán	12
Saúdská Arábie, Katar, Kuvajt	13
Turecko.....	13
3 Geografické faktory.....	14
Náboženské rozdíly a etnicita v Iráku	14
Vývoj sociálně-ekonomické situace v Iráku	17
Náboženské rozdíly v Sýrii.....	26
Sociálně-ekonomické rozdíly v Sýrii	27
4 Šíření ideje Islámského státu	33
Období Zarkáviho.....	33
Počátky vlády Baghdádího	34
Kampaň Sklizeň.....	36
5 Formování chalífátu.....	36
6 Budoucnost.....	44
7 Závěr	46
Použitá literatura	47

Seznam obrázků a tabulek

Obrázky

- Obrázek 1: Časová osa událostí spojených se vznikem ISIS
- Obrázek 2: Hustota zalidnění a náboženství v Iráku
- Obrázek 3: Letecké útoky spojenců v Iráku
- Obrázek 4: Největší exportéři ropy
- Obrázek 5: Vývoj podílu dětí v základních školách
- Obrázek 6: HDP na obyv. ve vybraných zemích
- Obrázek 7: Rozdíly v příjmech v muslimských zemích
- Obrázek 8: Distribuce chudoby v Iráku podle provincií
- Obrázek 9: Míra negramotnosti v Iráku podle provincií
- Obrázek 10: Meziroční růst HDP v Sýrii
- Obrázek 11: Vývoj výdajů domácností podle guvernorátů
- Obrázek 12: Distribuce chudoby podle guvernorátů za rok 2007
- Obrázek 13: Vývoj školní docházky
- Obrázek 14: Rozložení negramotnosti podle guvernorátů za rok 2009
- Obrázek 15: První série útoků operace Ničení zdí
- Obrázek 16: Časová osa vzniku ISIS
- Obrázek 17: Počátky územního vlivu ISIS
- Obrázek 18: Zóny vlivu ISIS v říjnu 2014
- Obrázek 19: Zóny vlivu ISIS v lednu 2015
- Obrázek 20: Zóny vlivu ISIS v květnu 2015

Tabulky:

- Tabulka 1: Příjmy domácností a obyvatel podle kategorie sídel

Úvod a cíle

Vznik a fungování Islámského státu přitahuje pozornost celého světa a to z řady důvodů. I když ještě nemohlo vzniknout mnoho kvalitních odborných studií na toto téma, článků a názorů jsou již stovky. Stejně tak moderní technologie umožňuje sledovat tento konflikt nejen v přímém přenosu, ale přenášejí hodnocení situace, která se rychle mění. V této souvislosti je zřejmé, že významnou roli v tomto konfliktu hrají geografické faktory, nejen proto, že prostřednictvím některých lze vysvětlovat vznik konfliktu v Iráku a Sýrii a vznik IS, ale také proto, že i samotné geografické aspekty chronologie konfliktu mohou přispět k lepšímu pochopení vývoje toho asi nejvýznamnějšího geopolitického ohniska v současném světě. Vznik a šíření Islámského státu lze studovat z celé řady hledisek a nejen proto, že je ovlivněno řadou faktorů. V rámci této práce bude zkoumána pouze část těchto faktorů, konkrétně ty, které lze souhrnně označit jako geografické, či jsou především předmětem zájmu politických geografů. Na začátku práce jsem se věnoval především vnějším geopolitickým faktorům, které formovaly vznik ISIS. Tyto faktory často z důvodů zájmů jednotlivých států a mocností dlouhodobě chtěně i nechtěně připravovaly živnou půdu pro radikální islamisty, až se dostali do postavení, ve kterém mohou ohrožovat bezpečnost minimálně celého muslimského světa. Blízký Východ je tak trhán mocnostmi, které se zde snaží o uplatnění vlastního zájmu a dělají tak geopolitickou situaci Iráku i Sýrie více nestabilní. V další fázi práce, jsem se pokusil zjistit a odpovědět si na otázku, zda vůbec a do jaké míry je dnešní situace v těchto dvou krajinách rozpoutána politickými a především sociálními problémy států. Protože je tento konflikt, stejně jako celé Arabské jaro, které muslimské země prožily v očích lidí často označován jako náboženský konflikt, zaměřil jsem se především na sociální charakteristiky a s jejich pomocí, jsem se pokusil odpovědět na otázku, do jaké míry je růst ISIS vyvolán nerovnoměrným geografickým rozložením sociálních charakteristik v Iráku a Sýrii. V poslední fázi práce se pokusím zmapovat růst Islámského státu a jeho geografické šíření v obou krajinách a ukázat, že jeho šíření není náhodné a je pouze důsledkem jak politických tak sociálních nerovnoměrností.

Vnější geopolitické faktory

US Invaze 2003 – destabilizace Iráku

Americká invaze do Iráku, která začala v březnu 2003, bezesporu představuje nejvýznamnější geopolitický zásah na Blízkém Východě, od války v Perském zálivu (1990-1991). S odstupem času a s ohledem na vývoj v Iráku a Sýrii lze hodnotit tuto invazi a její důsledky, jako jeden z hlavních faktorů při destabilizaci oblasti a vzniku Islámského státu. Názory na to, jaká situace by na Blízkém Východě panovala dnes, se liší, ale pravdou zůstává, že Al-Kaida, by nikdy nebyla tak silná, jak je dnes a Islámský stát by z ní nikdy nemohl vzniknout (Beuchamp 2014). Co vedlo americké vůdce k takto riskantnímu kroku, je obtížné hodnotit, i když existuje celá řada vysvětlení, přičemž ta, kterými byla ospravedlňovaná (zbraněmi hromadného ničení a ohrožením, které představoval Saddám Hussain), se již nepovažují za relevantní. Mnoho odborníků zastává názor, že Amerika následovala čistě ekonomické zisky a takto odvážný čin měl za úkol dostat pod kontrolu irácké zásoby ropy. Michael Klare (2003), přední odborník na ropnou politiku ale tvrdí, že pro takto nákladný a odvážný krok bylo zapotřebí mnoho strategických, politických a také ekonomických faktorů. Nepochybuje, že hlavním motivem amerických vojenských akcí v oblasti Perského zálivu je ropa, přesto je těžké uvěřit, že by se Amerika uchýlila k takto extrémně riskantnímu kroku, bez jiného primárního cíle.

Zastánci ropné teorie, kterou prosazuje například Judis (2013) tvrdí, že Američanům šlo primárně o ovládnutí ropných zásob a vyšachování dalších soupeřících stran, na velice se zužujícím ropném trhu. Dále obsazení Iráku by znatelně oslabilo Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC) a navrátilo možnost ovlivňovat ceny ropy opět do amerických rukou. V tomto případě ovšem problém ropné teorie spočívá ve faktu, že Amerika neměla zapotřebí invazi do Iráku, protože Saddám nebyl reálná hrozba pro státy Perského zálivu, které jsou klíčové pro obchod s ropou, a také neměl (od konce iránsko-irácké války) žádnou kontrolu nad obchodem s ropou. Úlohu Iráku v tomto konfliktu teda nemůžeme vysvětlit jen ropou, jak tvrdí Hinnebusch (2007).

Podle něj je možné americkou invazi odůvodnit pouze více faktory, které způsobily oslabení amerického vlivu na Blízkém Východě a kvůli kterým se USA stávala zranitelnější. Za prvé se jednalo o rostoucí závislost USA na ropě, což zapříčinilo také rostoucí zranitelnost amerického trhu na importu ropy z Blízkého Východu. Tím se USA stávala náchylnější k ropným šokům a Irák s jeho druhými světově největšími zásobami ropy a s extrémně nízkými výrobními náklady představoval ideální řešení situace. Washington se však patrně ještě více obával upadajícího vlivu USA na Blízkém Východě - regionu, který v rámci koncepce Pax Americana (latinsky mír – tedy uspořádání světa podle amerických představ) hrál vždy klíčovou roli, jež

perspektivně sledovala kontrolu či zapojení Iráku a Íránu do mírových procesů a udržení spojení se Saúdskou Arábií. Všechny tyto nosníky americké ropné nadvlády na Blízkém Východě se ovšem stávaly nestabilní. V případě Iráku, byli Američané výrazně kritizováni za humanitární škody, které tam způsobili a v případě Íránu dokonce i Evropské státy souhlasili spíše se zapojením Íránu, než s jeho izolací a tak sankce ztrácely na významu, protože omezovaly pouze americké firmy a jejich odchod s Íránem, jejichž místo rychle zastoupili korporace jiné. Za druhé, udržování hegemonie USA na Blízkém Východě dále vyžadovalo podporu Izraele, kterou vyvažovali spojenectvím s arabskými klienty a ti na oplátku zase požadovali americké zapojení při řešení Izraelsko – Arabských mírových procesů. Mírové procesy se ale začaly tříštit, kvůli pokračujícímu osidlování Palestiny Izraelem, což jenom posilňovalo islámský terorismus, který podpořil rostoucí propast mezi Arabsko – Americkým spojenectvím. Za třetí, hrála Saudská Arábie vždy velice důležitou roli v ovlivňování cen ropy a to hlavně ve prospěch Washingtonu. Takto silná závislost na Saúdech Američanům vůbec nevyhovovala a to hlavně kvůli zhoršujícím se vztahům ohledně postupu Američanů v mírových procesech na Blízkém Východě (Hinnebusch 2007). Americká hegemonie na Blízkém Východě stála na velice vratkých základech a tak přišel na řadu Irák, jehož obsazení by osvobodilo Američany ze závislosti na Saúdech, dále by jim zabezpečilo primární přístup k Irácké ropě a poskytlo důležitou výhodu k oslabení konkurence z Evropy a Asie.

Když 19. března začala spojenecká invaze do Iráku, měli k dispozici 90 000 příslušníků pozemních jednotek. Jejich základní problém byl způsob, jak tuto válku a invazi legitimizovat, přičemž nejvhodnější se jevílo transformovat ji, ve „válku proti terorismu“. K tomuto záměru posloužily zbraně hromadného ničení, které měl Saddám tajně vyrábět. Jediné co Bush potřeboval, bylo vytvořit spojení mezi Saddámem Hussainem a Al-Kaidou a bezprostřední hrozba pro bezpečnost USA, která postačila jako důvod k invazi do Iráku, byla na světě. (Hinnebusch 2007). Po letech hledání zbraní hromadného ničení se ukázalo, že nejspíš žádné nikdy neexistovaly a také spojení mezi Saddámem a Al-Kaidou se nikdy nepodařilo dokázat. Americká administrativa, která se snažila veřejnost přesvědčit, že americká invaze byla pouze rozsáhlejší součástí boje s terorismem a ne pouhá odplata za 11. říjen, nedokázala nikdy doložit propojení Saddáma, s útoky na dvojčata.

Jak dokládá (Diamond 2005) první týdny po sesazení Saddáma se v Iráku proměnily na bezprostřední chaos a stát byl během pár týdnů intenzivně rozkrádán, sabotován a ničen. Vakuum, které vzniklo po sesazení Saddáma, nebylo nijak zaplněno a americké síly nebyly schopny tuto situaci řešit, protože s takovým úkolem ani nepočítaly (cíl byl porazit Saddámův režim, k čemu stačilo 150 000 jednotek, na budování státu bylo zapotřebí mnohem více). Američané nezvládli hned první důležitý krok, což je opětovné nastolení pořádku. Plán

Pentagonu původně nepředpokládal kompletní okupaci ve všech státních sférách. Americká administrativa předpokládala, že budou vítáni jako osvoboditelé a moc se prostě jednoduše předá prodemokratickým stranám. Nepřipravenost na tuto situaci způsobila zdlouhavé plánování voleb, restrukturalizací a také poválečných rekonstrukcí, což velice rychle vedlo s protestům, vzpourám a teroristickým útokům. Ve snaze o velice rychlou a razantní restrukturalizaci státu udělala americká administrativa možná nejrazantnější chybu během poválečné okupace, když při pokusu změnit iráckou mocenskou situaci a politickou scénu ve prospěch Saddámem utlačovaných šíitů, rozpustila také iráckou, převážně sunnitskou armádu.

Tím, že Američané sesadili saddámovské vedení (baathisty), zbavili moci také celou sunnitskou komunitu, která do té doby dominovala ve státním zřízení i v ozbrojených silách. Ze dne na den se (ozbrojené síly měly cca 400 000 příslušníků) množství frustrovaných, nespokojených, nezaplacených a co je hlavní, ozbrojených mužů, se ocitlo bez jakýchkoli závazků ve státě, kde nedrželi v podstatě žádnou politickou moc (Fearon 2007). Mnoho z těchto vojáků se postupně přidávalo k džihádistickým povstáním, proti okupaci USA a vytvářeli tak půdu pro Al-Kaidu. Krvavé sektářské boje, které poté propukly, byly úrodná půda pro pokračující radikalizaci a destabilizaci Iráku. Právě tyto ozbrojenci a bývalí bojovníci Saddáмова režimu se v dalších letech stali tažnou silou Al-Kaidy v Iráku a později také Islámského státu. (Roos 2014) Občanská válka, či spíše mocensko-náboženská válka, která poté propukla v roce 2004, zanechala za 3 roky téměř 60 000 mrtvých, což z ní dělá 9. nejkrvavější konflikt od konce 2. světové války. (Fearon 2007)

Destabilizace Sýrie v rámci Arabského jara

Události, které dneska nazýváme Arabské jaro, otřásaly arabským světem od druhé poloviny prosince 2010, kde započaly v Tunisku a postupem času se rozšířily přes celou Severní Afriku až do zemí Blízkého Východu. Po celý rok docházelo v těchto krajinách k masivním protestům a revolucím, proti despotickým a autokratickým režimům, přičemž výsledky někde dopadly lépe, někde hůře a někde mají ještě dlouhou cestu k ustálení situace. I když ekonomické důvody nebyly hlavní příčinou revolucí, jejichž svědky jsme byli, rapidní růst cen základních životních potřeb, v druhé polovině roku 2010, měl velice významný dopad na lidi v Severní Africe a to hlavně na skupiny žijící na hranici chudoby. Podle United Food and Agriculture Organisation vzrostly ceny důležitých potravin, jako je pšenice, cukr, nebo olej o 84, 77, resp. 57 % za necelou druhou polovinu roku 2010. Další významný ekonomický faktor byla dlouhodobě vysoká průměrná nezaměstnanost (mezi 10 a 20 %) a to hlavně mezi mladými lidmi, kteří často upadali do chudoby. Ekonomický vývoj ale naznačoval, že režimy, které měly celé dekády vlády na to, aby se situací něco udělaly, neudělaly ve skutečnosti vůbec nic (Joffé 2011).

Jak už bylo řečeno, demonstrace začaly v Tunisku na konci roku 2010 a to kvůli vysokým cenám potravin. Po sebevraždě Mohammeda Bouzziziho, prodavače ovoce, který se 17. prosince upálil na protest proti špatným životním podmínkám a poměrům ve městě Sidi Bou Zid se ovšem protesty transformovaly na boj proti represivnímu režimu Ben Aliho, způsobu jak jeho rodina vedla život a korupci ve státě (Ajami 2012). Protesty se rychle rozšířily do Egypta, kde vzrůstající odpor vůči Mubarakovi eskaloval v červnu 2010, kdy byl v Alexandrii Khaled Mohaem Saeed vytažen z internetové kavárny příslušníky bezpečnostních služeb a ubit k smrti. Tato událost se stala veřejným skandálem a již pár dní po jeho smrti se v Káhiře uskutečnily masivní protesty (Joffé 2011). Po Tunisku následovaly protesty v Libyi, kde vůdce Kaddáfí tak dlouho tvrdil, že jeho stát není Tunisko a Egypt, až nepokoje propukly i tam. Na rozdíl od Tunisu a Káhiry se v Tripolisu nepodařilo úspěšně svrhnout jejich vládců a tak se celá země rychle ocitla ve vleklé občanské válce. Zjednodušeně byla země velice rychle rozdělena na východní, revoluční stranu s centrem v Benghází a kaddáfího ozbrojené jednotky s centrem v Tripolisu (Anderson 2011).

Demonstrace, resp. rozmanitě motivované protesty, jejichž cílem byly demokratické reformy, se nevyhnuly ani dalším muslimským zemím, jako Alžírsko, Jemen, Jordánsko, Maroko, Saúdská Arábie, nebo Omán. David W. Lesch, který se mezi roky 2004 až 2009 pravidelně setkával s prezidentem Assádem tvrdí, že byl absolutně šokován, když v březnu 2011 povstání začala v jeho vlastní krajině. Lesch tvrdí, že Assád byl neoblomně přesvědčen o tom, že je doma velice populární a cítil se velice bezpečně, podobně jako Kaddáfí a Mubarak před ním. Assád si opravdu myslel, že Sýrie byla jiná. Během lednových a únorových protestů zemi stále vykresloval, jako téměř imunní vůči nepokojům (Lesch 2011). Důvody revolucí byly téměř totožné, jako v ostatních zemích: frustrace z nemožnosti změn a odpor k autoritativním a zkorumpovaným režimům a vládcům. Požadavky rebelů byly také velice podobné: svoboda, stejná práva pro všechny, pracovní příležitosti a samozřejmě demokracie (Ma'oz 2014). V Sýrii navíc dominují vládě alávitě (k nim patří také Assád) – příslušníci menšiny, kteří ovládají všechny sféry vlády a odhadem například v armádě 80% syrských důstojníků je také z řad alávitů. V Sýrii ovšem tvoří pouze 12% populace (Landis 2012).

Protesty naplno propukly v únoru 2011, po zatčení a otřesném zacházení se školáky, kteří nasprejovali na zeď hesla proti režimu ve městě Darrá v jižní Sýrii. Muslimské Bratrstvo, jedno z nejstarších a nejvýznamnějších socio-náboženských hnutí, které se v arabských zemích dlouhodobě snažilo o přijetí demokracie pod islámským dohledem, a které stálo také za hnutími v Tunisku a Egyptě, kde zprostředkovali demokratické volby, se během března v Sýrii zúčastnili množství nenásilných protestů. Stejně jako další rebelské skupiny se pokusili v post-assádovské éře vytvořit demokratický režim. Bohužel nebyli schopni sesadit režim tyranské vlády Bašára a protože se v síle ani v územních ziscích nedokázali vyrovnat ultra militantním skupinám

spolupracujícím s Al-Kaidou, které určitě nejsou demokratické, rychlé skončení občanské války a nahrazení demokracií se tak ztratilo v nedohlednu. (Ma'oz 2014)

Zájmy Íránu, Turecka a států Perského zálivu

Írán

V roce 2003, kdy do Iráku vtrhli Američané, zpozoroval Teherán velikou šanci, jak ovlivňovat situaci ve svůj prospěch. Již v tom samém roce, byl prvním státem, který vyslal do Bagdádu oficiální delegaci, která měla za úkol zprostředkovávat rozhovory s iráckou vládní stranou. Od roku 2003 Írán zprostředkovával Iráku konstruktivní pomoc a pomáhal budovat iráckou infrastrukturu v šíitských oblastech. V dalších 3 letech íránský vliv v Iráku stále sílil. Írán vybudoval ohromující síť kontaktů a spojenců a většina lídrů šíitských politických stran v Iráku byla dokonce školená, trénovaná a financovaná íránskou Revoluční gardou. Írán dále také poskytoval výraznou finanční pomoc šíitským stranám během volebních období. Ještě v roce, 2001 byl Írán obklopen sunnitskou zdí, kterou tvořili Irák a Saudská Arábie na západě a Pákistán a Afghánistán ovládaný Talibánem na východě. Pádem saddámovského režimu, došlo k politickému růstu šíitské části obyvatelstva, což představuje ochranu Iránu před sunnitským nacionalismem v oblasti. Íránská strategie vůči Iráku je zřetelná - za každou cenu zamezit tomu, aby sunnitě opět získali v Iráku moc (Nasr 2006).

Když v roce 2010 byl do křesla premiéra vlády v podstatě znovu dosazen šíita Malíkí, ihned se jeho největším podporovatelem stal právě Teherán. Sponzoroval masivně také šíitské militantní skupiny, jako *Moqtada al-Sadr's Mahdi Army*, nebo *Badr Organisation*, kteří společně s Malikim vyhnaly sunnity z irácké vlády a narušili tak velice křehkou rovnováhu. Dneska jsou zapojeni do boje s ISIS více, než kdokoli jiný. V Iráku poskytl významnou vojenskou pomoc. Problém Islámského státu sblížil také Teherán a Damašek. V současnosti pomáhá Teherán Assádovi více, než kdokoli jiný. Přímo v Sýrii se zapojili do bojů také íránské jednotky a také Hizballáh, který je Iránem štědře dotován. Assád také obdržel obrovské zásilky zbraní a také půjčku v hodnotě 7 miliard dolarů. V roce 2012 kdy se zdal Assádův pád neodvratný, to byl právě Teherán, který pomohl odvrátit neodvratné a kvůli vlastním zájmům prodlužuje občanskou válku, která bude dost možná trvat tak dlouho, dokud bude Teherán chtít (Beauchamp 2014).

Saúdská Arábie, Katar, Kuvajt

Ekonomika Islámského státu je založena na ziscích z ropy a „zdaňování“ obyvatel v dobytých oblastech. Nebylo tomu ale tak vždy. v letech 2011 a 2012 IS neměl ještě tak sofistikovaný a vyvinutý systém financování, jak tomu je dneska. Jejich financování během těchto let bylo odkázáno na soukromou pomoc jednotlivců zejména ze zemí Perského zálivu, především Saúdské Arábie, Kataru a Kuvajtu. Tato snaha nevzniká ze společného džihádistického přesvědčení, které by tyto státy sdílely. Spojuje je ale společný nepřítel, což je alávitská odnož šíitů, které mocenským vrcholem je Assád, Malikiho šíitská vláda v Iráku a především odpor k Teheránu (Beauchamp 2014). Patrick Cockburn (2014) tvrdí, že západní mocnosti již tradičně podceňují spojení mezi Saúdskou Arábií a vahábistickou vírou. Říká, že jejich strategické smýšlení je formováno dvěma přesvědčeními. Za prvé věří, že jako vahábisté jsou strážci čistoty islámu a jejich poutníků a za druhé, že jejich víra v monopol na pravý islám je přitahuje do středu konfliktů, které se snaží rozhodnout v prospěch všech pravověrných muslimů.

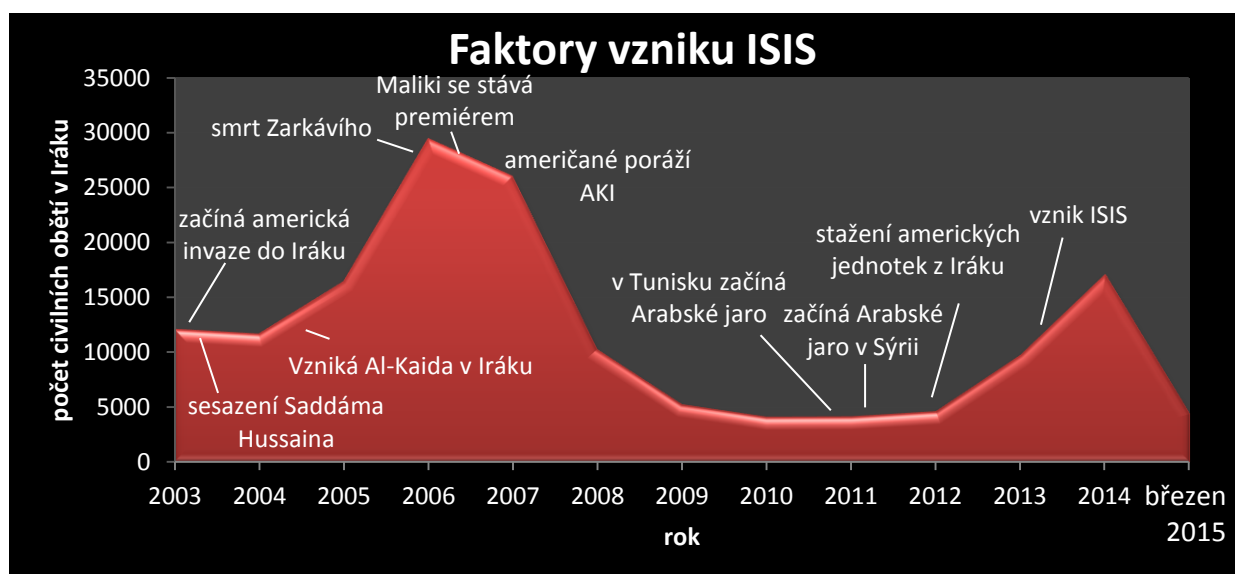
Většina peněz, které skončili u organizace Islámského státu, připlula od soukromých osob ze států Perského zálivu. Ještě do nedávné doby, kdy nebylo tak zřetelné, jak velkou hrozbu IS představuje, mimořádně slabé zákony na praní špinavých peněz dovolovaly dárcům posílat lodě s obrovským množstvím peněz přímo syrským povstaleckým skupinám (Rogin 2014). Dnes už žádný z těchto států nechce mít s ISIS nic společného, ale jak řekl dlouhodobý zpravodaj pro Blízký Východ Patrick Cockburn (2014) islamisté si mezi tím vytvořili sofistikovanou síť financování a bez jejich pomoci se již obejdou.

Turecko

Od počátků syrské krize se Turecko stalo největším podporovatelem Assádovi opozice a velice silně volali po jeho odstoupení. Od té doby, co mezi sebou USA a Rusko podepsali smlouvu o zničení chemických zbraní, Assádovi šance na to, že zůstane i nadále prezidentem významně stouply. To také přimělo tureckého ministra vlády Recep Tayyip Erdogana k přehodnocení stanovisek a k obměkčení kritiky assádova režimu. Před tímto paktem byla turecká vláda největším neoficiálním pomocníkem opozice, protože poskytovala bezpečí, zásoby a volný průchod z Turecka do Sýrie. Mnoho rebelů v severní Sýrii se tam dostalo právě přes Turecko, i když to turecká vláda odmítá (Ma'oz 2014). Turečtí kritici jej obviňují, že v podstatě dali povolení mladým džihádistům ze západního světa, především z Evropy, Austrálie a Spojených států možnost přidat se k jejich spolubojovníkům v Sýrii. (Roos 2014)

Dnešní postoj Ankary vůči konfliktu, je za každou cenu se vyhnout otevřenému boji, což se jim až do teď dařilo. Američané ovšem žádají jejich zapojení do konfliktu, jenže turecká vláda vynaložila mnoho úsilí, aby konflikt udržela za hranicemi a tam by ho ráda viděla i nadále. Pro zapojení Turecka do konfliktu ovšem argumentuje zvyšující se tlak IS na kurdskou menšinu v Iráku, jejichž nespokojenost by lehce mohla vzplát také na turecké straně hranic (Friedman 2014).

Obrázek 1: Časová osa událostí spojených se vznikem ISIS

Zdroj: NTREPID, Timestream, Statista, vlastní zpracování

Geografické faktory

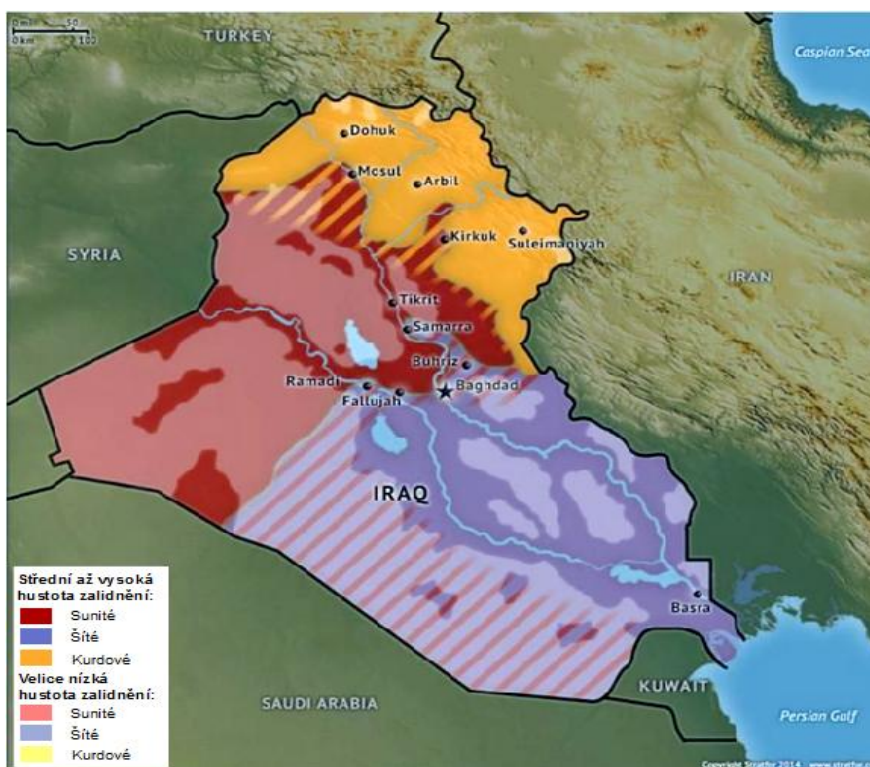
Náboženské rozdíly a etnicita v Iráku

Etnické a náboženské rozdíly se dlouhodobě považují za významný faktor vzniku ozbrojených konfliktů, a zejména po konci studené války za faktor nejvýznamnější, či nejrozšířenější. To platí i pro většinu konfliktů na Blízkém Východě, včetně Iráku a Sýrie. V roce 1932, kdy se Irák stal poprvé samostatným státem, populaci tvořili šiiťští Arabové 53 %, sunnitští Arabové 21 %, sunnitští Kurdové 14 % a Židé 5 % (viz obr. 2). Je velice důležité si uvědomit, že od počátků tohoto státu neexistovala snaha formovat mezi náboženské, nebo multietnické organizace, nebo skupiny. Většina těchto náboženských skupin, byla organizovaná pouze v kmenových společenstvích a míra gramotnosti se navíc pohybovala, někde mezi 5–10 %. Od samého počátku státu dominovala politika etnicity, protože do vlády byl Brity dosazen

válečný důstojník hašemitské dynastie Fajsal I (Fajsal bin Al Husajn bin Ali El-Hašemi) který se výrazně podílel na porážce Osmanské říše a byl v letech 1921 až 1933 králem Iráku. Fajsal I usiloval o překonání rozporu mezi sunnity a šíity na základě panarabského nacionalismu (arabského nacionalismu), který prosazuje ideu jednotného arabského národního státu, jenž by zahrnoval Irák a Sýrii a další části úrodného púlměsíce (jeho charakteristika byla také inklinace k sekularismu). Jeho političtí zástupci během dalších let vlády zcela ovládali politiku v zemi, což nakonec vedlo k odporu a izolaci některých náboženských skupin (Capet 2013). Politickou nevyváženost období od vzniku státu do roku 1958 dobře ilustrují fakta, kdy se v čele vlády vystřídalo 23 premiérů, ovšem pouze 4 byli šíitského vyznání. Myšlenky panarabismu se postupně rozšířily do všech sfér života, zejména pak v rámci ozbrojených složek a do školství, kde měly obrovský dopad. Ještě dnes se v Iráku učí podle učebnic, které se zaměřují především na období tohoto slavného chalífátu, k jehož odkazům se dnes hlásí ISIS. Během vlády panarabistů, kteří se od roku 1968 sjednocovali pod společnou vlajkou baathismu, docházelo opakovaně k pokusům o sjednocení arabského národa, který však podle jeho protagonistů byl nástrojem sjednocení Arabů - sunnitů. Každá tato snaha se však setkávala se silným odporem. Irák byl tak již od počátků státu zmítán ve spirále etnicko-náboženských konfliktů. Během sledovaného období došlo k pěti velkým rebeliím Kurdů a šíitů proti sunnitské vládě. Problémy mezi rivalskými stranami se celá desetiletí prohlubovaly a dnes představují klíčové politické téma a v jejich důsledku se nevytvořilo žádné politické hnutí, které by sdružovalo zástupce znesvářených entit a usilovalo o náboženský dialog (Wimmer 2003).

Baathistické represe, mezi léty 1968 a 2003 za sebou zanechaly tisíce popravených politických odpůrců, více než 300 000 nezvěstných lidí, stovky měst a vesnic (dominantně šíitských a kurdských) srovnaných se zemí a řadu krvavě potlačených povstání. I když po porážce režimu byl Saddám Hussain popraven, velké množství lidí zodpovědných za tyto činy dále v zemi beztrestně žije, dokonce v okruhu lidí, kteří byli těmto represím vystaveni (Al-Marashi 2008).

Obrázek 2: Hustota zalidnění a náboženství v Iráku

Zdroj: STRATFOR

Když se šíité v roce 2006 po nekonečném čekání konečně dostali k moci, premiér Malíkí slíbil, že bude pokračovat v úsilí o zapojení sunnitů a Kurdů do společné vlády státu. Nestalo se tak. Nová šíitská vláda začala okamžitě a systematicky odstraňovat sunnity z vládních pozic s využitím nových protiteroristických zákonů, zatýkala sunnitské disidenty, zakazovala činnost úředníkům ze saddámovské éry a používala ozbrojenou sílu na rozeznání protivládních protestů. Jestli existovalo něco, co bylo zapotřebí se naučit po předchozích porážkách AKI, je to fakt, že nemůže existovat bez všeobecné podpory lidu a Malíkí svojí činností odpojil od vedení státu 20% populace a tím jasně nastartoval opětovný návrat islamistů k moci (Beauchamp 2014). Jak píše Shireen T. Hunterová (2014), nejvýznamnější faktor, který stojí za iráckými problémy, je neschopnost domluvy mezi sunnity a šíity na podmínkách společné vlády, ve které by šíité, díky jejich většinovému zastoupení ve státě, měli vůdčí úlohu. Sunnitští Arabové, měli moc ve svých rukou téměř po celou dobu existence státu a tak dále věří, že oni by měli být vládnoucí silou i nadále. Sunnité vidí právo vládnout jako dědičné a tak chtějí dokázat, že šíité nejsou schopni vládnout. Hledají tak způsob, jak jejich neschopnost dokázat, což se za daných okolností proměnilo v masivní podporu islámského státu. Islámský stát této situace velice chytře využil a tak dnešní vývoj je z velké části pouze produktem hněvu mnoha sunnitských kmenových uskupení, jejichž snaha po boji proti vládě skončila aliancí a podporou islamistů. Když islamisté

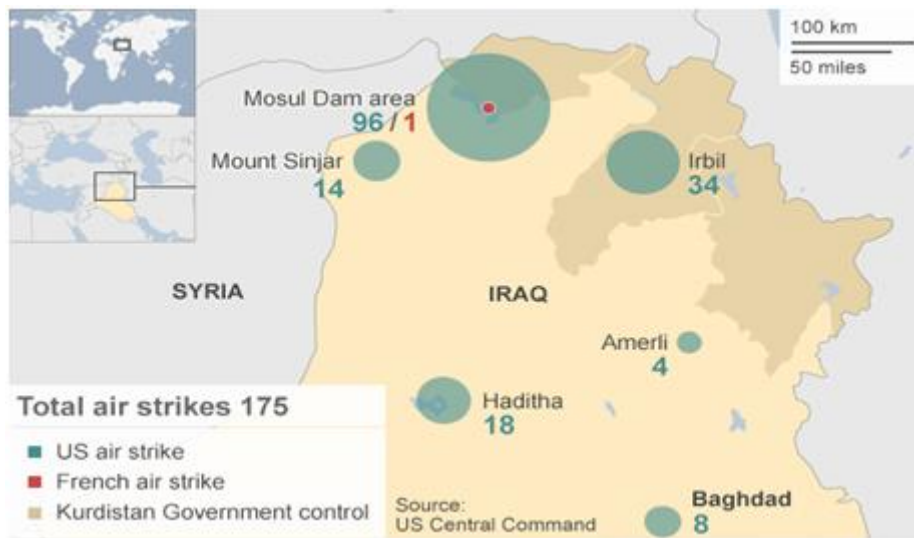
definitivně zaútočili na Mosul a během pár hodin ho téměř kompletně obsadili, mnoho lidí je vítalo jako osvoboditele a kmenová uskupení se okamžitě přidávala k nim. Iráckou armádu označovali jako sektářskou a iráckou armádu dokonce jako rasistickou (Al-Mustafa 2014). Z dosavadního vývoje je zjevné, že oblasti, ve kterých IS operuje a kde má podporu jsou zároveň oblasti sunnitské, což dokládá, že islámský stát může růst jen tam, kde má všeobecnou podporu lidu.

Vývoj sociálně-ekonomické situace v Iráku

Kvůli nedostatečné statistice v posledním desetiletí v Iráku je většina dat, která by mohla vypovídat o vývoji (změnách) sociálně-ekonomické situace v Iráku, např. struktury zaměstnanosti či úrovni vzdělanosti a rozvoji školství dostupná pouze do roku 2003, popřípadě 2006. Po americké invazi se státní organizace rozpadly pod tíhou konfliktů, které Irák trápí a tyto nedostatky se zjevně nepodařilo napravit ani relativně nové šíitské vládě.

Irácká socioekonomická situace se za posledních 25 let rapidně zhoršila a tak se téměř ve všech vzdělanostních a také ekonomických ukazatelů země nachází na samotném chvostu arabského světa. Irák má přitom v porovnání s dalšími rozvojovými krajinami jak ve světě, tak v regionu velice dobré podmínky. Území Iráku díky tomu, že jím protékají dvě největší řeky v oblasti – Eufrat a Tigris vždy představovalo úrodnou zemědělskou oblast a bylo kolébkou jedné z nejstarších civilizací v Mezopotámii. V okolí těchto řek je soustředěna převážná část obyvatel a také aktivity Islámského státu jsou motivovány snahou ovládnout strategická místa a města v této oblasti. Naprostá většina území, které dnes IS v Iráku ovládá, se rozkládá severně od Bagdádu a to právě podél těchto dvou řek. Tyto řeky slouží v pouštní oblasti jako velice důležité zásobárny vody a tak je samozřejmostí, že se během konfliktů staly také důležitými strategickými cíli. Například jedny z nejtvrdších bojů probíhaly v červenci a srpnu 2014 o mosulskou vodní nádrž - v této oblasti bylo soustředěno také vůbec největší množství leteckých útoků spojeneckých sil na území Iráku (viz obr. 3). Je zřejmé, že významné vodní zdroje, které se v Iráku nachází, hrají velice důležitou strategickou roli.

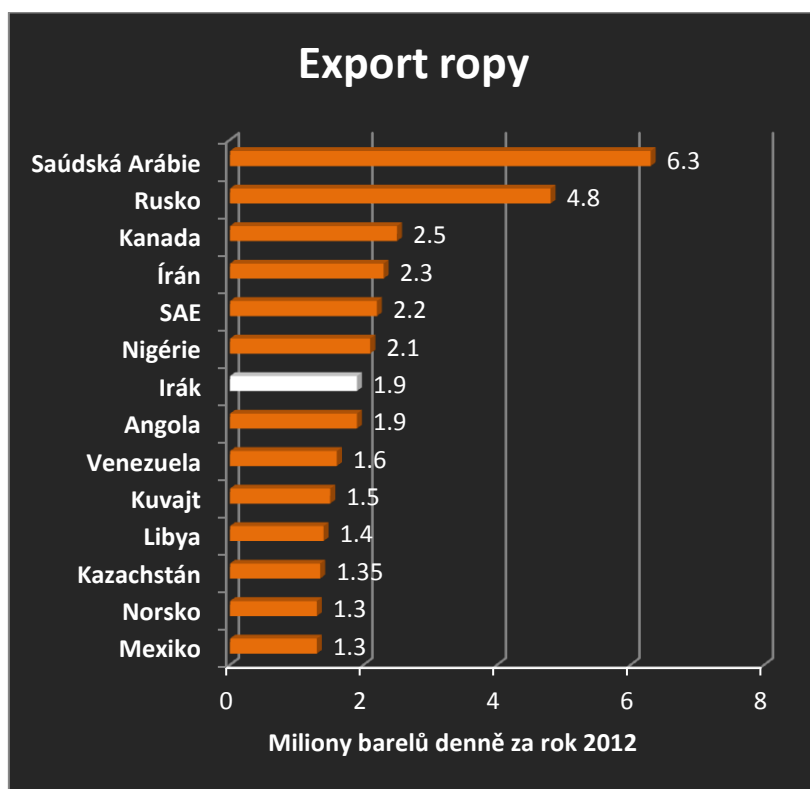
Obrázek 3: Letecké útoky spojenců v Iráku

Zdroj: Institute for the Study of War

Další významná strategická výhoda Iráku se ukrývá v ropě a zemním plynu. Světově jedny z největších zásob ropy poskytují v Iráku práci obrovskému množství lidí a také irácká ekonomika je na vývozu této suroviny zcela závislá. Irák vyváží naprostou většinu vytěžené ropy a patří mezi 10 největších exportérů ropy na světě (viz graf). Jeho produkce až do roku 2013 neustále rostla (podle CIA World Factbook 2013 až na 2,8 miliónů barelů), ale objem oficiálního exportu mezi rokem 2011 a 2012 již klesl z 2,2 na 1,9 miliónů barelů (eia.gov). 95 % iráckých příjmů pochází z obchodu s ropou. Vývoj v posledních měsících ale ukázal, že na ropě není závislá pouze irácká vláda, ale také islamisté, operující na severu země. Stejně jako vodní nádrže se i lokality těžby ropy staly klíčovými pro další postup islamistů a proto jsou také místy těžkých bojů. Nejvýznamnější ropné vrty na sunnitském území se nachází v okolí města Bajdží, významnější jsou ale vrty v blízkosti kurdského Kirkúku. Bajdží s největší iráckou rafinerií se stalo místem střetů 11. května 2014 a bojovníkům islámského státu se podařilo obsadit část ropných vrtů, jenž odhadem vytěží asi 35 000 barelů denně. Fluktuace výkonnosti irácké ekonomiky je způsobována zejména vývojem těžby ropy. Např. v roce 1990 Irák vytěžil kolem tří milionů barelů denně, ale v roce 2006 (vrchol střetů) těžba poklesla na hranici 1,75 milionů barelů, což při silné závislosti Iráku na těžbě znamenalo významný hospodářský propad, který se odrazil na životní úrovni obyvatel. Na poklesu se podílela nestabilita v řadě oblastí, boje, lokální střety, povstání a teroristické útoky, z nichž některé byly také spojeny se sabotážemi těžebního průmyslu a ropné infrastruktury. Navíc neochota ropných společností investovat do rozvoje a inovací kvůli politické nestabilitě v Iráku způsobila, že velké množství obyvatel se dostalo těsně nad hranici chudoby (Beehner 2005).

Obrázek 4: Největší exportéři ropy

Zdroj: eia.gov, vlastní zpracování

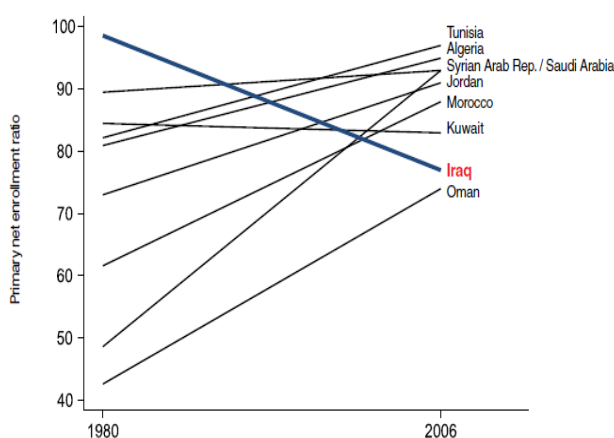
Samotné geografické rozdělení ložisek ropy v Iráku lze považovat za jeden z nejvýznamnějších faktorů, který již dlouhá léta vyostřuje sektářské nepokoje v zemi. Většina ropných polí v Iráku se nachází na severu, nebo na jihu země. Ropná pole tak leží buď na území iráckého Kurdistánu, nebo na území většinově obydlené šíity. Ta největší ropná pole jsou v okolí města Kirkúk na severu země (některé leží na hranici kurdské a sunnitské oblasti) a na jihu kolem města Rumaila. Arabští sunnitě tak převážně obydlují území, které je na nerostné suroviny chudé. To vede samozřejmě ke konfliktům ohledně rozdělení výnosů, protože Kurdové, díky svojí značné autonomii, obcházejí v jednáních Bagdád a při jednáních se zahraničními firmami jsou často úspěšnější, než irácká vláda. Důvodem je také vyšší politická stabilita kurdských oblastí a tudíž vyšší atraktivita pro zahraniční ekonomické subjekty. Sunnitě se často odvolávají na články z ústavy, kde je napsáno, že ropa patří všem iráckým občanům, všem regionům a provinciím a zisky z ní musí být distribuovány rovnoměrně všem částem země. Přerozdělování zisků se po pádu Saddáma Hussaina a zejména po vytvoření vlády pod kontrolou šíitů významně změnilo a jen posílilo sektářskou nenávist.

Irák díky velkým zásobám a světově významné produkci ropy není chudá země. Přes to se v ní nachází velké množství chudých lidí a lidí žijících těsně nad hladinou chudoby. Jak surovinové zdroje, tak poloha zahrnující většinu úrodného půlměsíce v povodí Eufratu a Tigridu

znamenaají, že Irák má v rámci arabského světa poměrně dobré podmínky na rozvoj jak v průmyslu, tak zemědělství. I přes to zaznamenal od roku 1980 do roku 2006 největší pád životní úrovně v regionu, což dokládá řada sociálně ekonomických ukazatelů (viz obr. 5 a 6). Pokles ekonomické výkonnosti a životní úrovně spojený zejména s poklesem těžby ropy se odrazil i na zhoršení školní docházky, přičemž je pozoruhodné, že jen Irák vykázal zhoršení ve většině sociálně ekonomických charakteristik (zatímco ostatní země regionu zlepšení). Je však otázkou, zda se na něm více nepodílelo zhoršení bezpečnostní situace.

Obrázek 5: Vývoj podílu dětí v základních školách

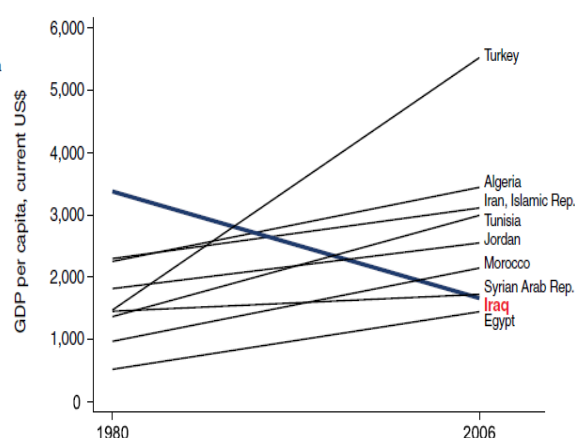
Figure 3.2. Primary School Enrollment in MENA Countries, 1980-2006

Zdroj: The World Bank

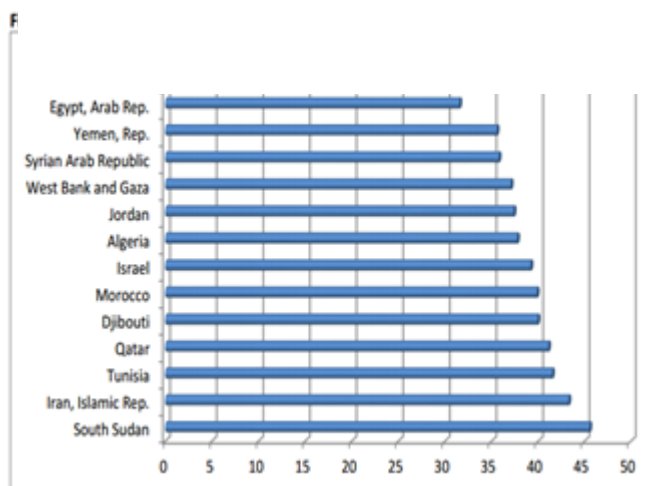
Obrázek 6: HDP na obyv. ve vybraných zemích

Figure 3.1. GDP per Capita in MENA Countries, 1980-2006

Zdroj: The World Bank

Obrázek 7: Rozdíly v příjmech v muslimských zemích

Zdroj: Ncube

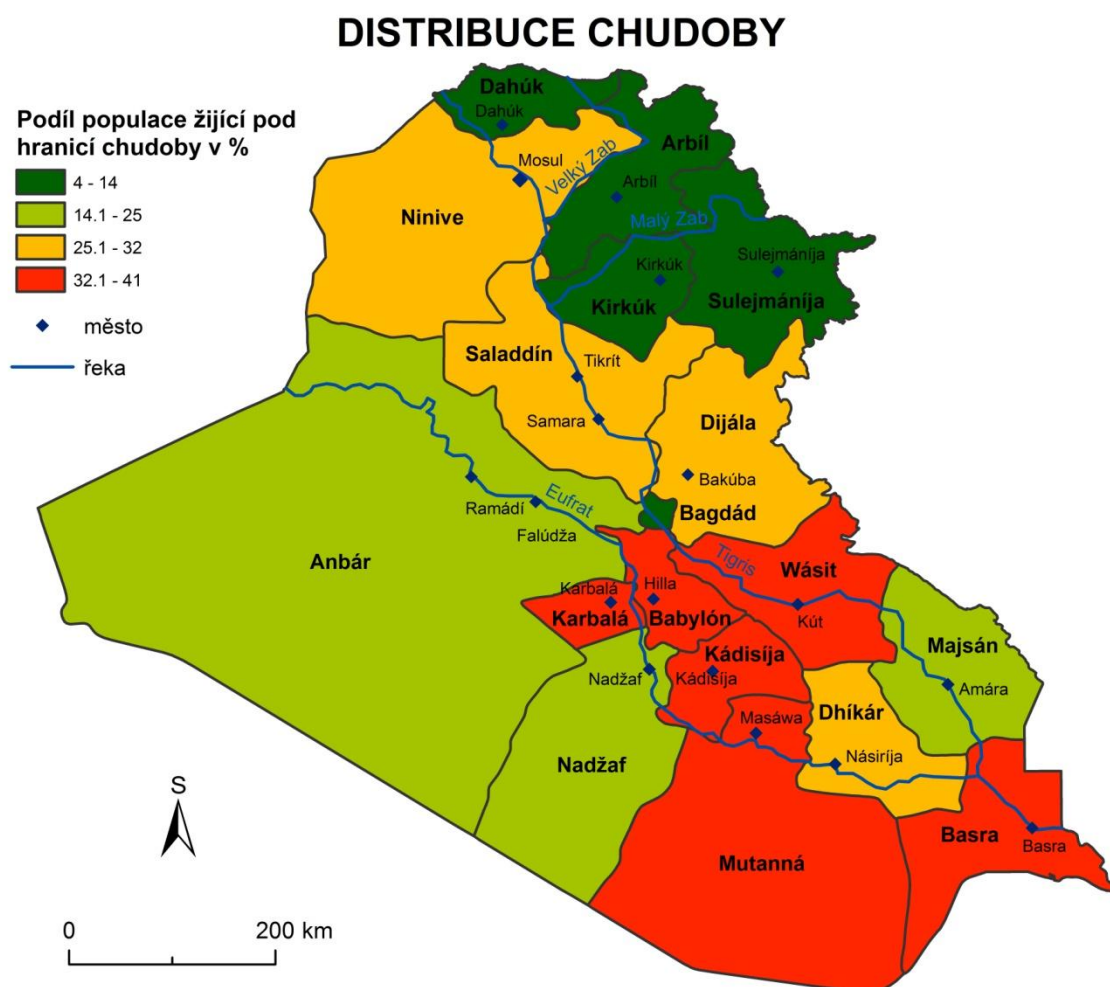
Již na základě uvedených charakteristik lze usoudit, že baathistická vláda dlouhodobě neplnila povinnosti, které se od ní očekávaly. To ale v regionu nebyla žádná výjimka, protože revoluce, které se odehrávaly v rámci Arabského jara, bojovaly proti režimům, které byly v řadě

ohledů celá desetiletí nečinné, podobně jako ten irácký. Za období 1980 až 2006 irácké HDP spadlo ze 3,375 na 1,665 amerických dolarů na osobu (Ncube 2013). Podle jiných zdrojů (indexmundi.com) činil tento rozdíl 3453 USD (1980), 455 dolarů v r. 1997 a 1585 v r. 2006. Avšak podle dalších zdrojů se největší propad odehrál v období 1988 až 1995 (dvě války), a to podle směnných kursů ze 1043 USD na 171 USD; hodnota z roku 1988 byla překročena až v roce 2005 (uvedený rozdíl dokumentuje, že zvýšené příjmy z ropy se ve vývoji koupěschopnosti zpočátku odpovídajícím způsobem neprojeví. Lze tedy říci, že zlepšení po pádu Saddáмова režimu (růst produkce ropy) se ve vývoji sociální situace příliš neodrazilo. Stále velká část obyvatelstva se pohybuje na hranici chudoby, v roce 2006 žilo téměř 78% lidí těsně nad hranicí chudoby. Takovéto rozložení společnosti dělá situaci samozřejmě velice náchylnou na revoluce a nepokoje, stejně jak tomu bylo v zemích v rámci Arabského jara, kde byly počátky protestů vyvolány náhlým růstem cen základních životních potřeb a tak se velice rychle množství lidí ocitlo pod hranicí chudoby.

Při pohledu na jednotlivé regionální charakteristiky hned bylo jasné, že vysvětlení irácké společenské nestability sociálními charakteristikami nebude tak jednoduché, jak tomu je například u Sýrie, která vykazuje obrovské rozdíly v jednotlivých regionech a to jak v gramotnosti, tak v chudobě. Irák i přes svoji vysokou míru chudoby zaznamenává nejnižší nerovnoměrnosti v příjmech z celého regionu. Z předcházejícího grafu lze vyčíst, že vykazuje mnohem nižší hodnoty, než země, které jsou politicky mnohem stabilnější, jako například Izrael, nebo Írán. Nízká nerovnost v příjmech je samozřejmě dobrým znakem, ovšem o životní úrovni lidí nám to moc neřekne. Země, které mají podobnou úroveň nerovnoměrností příjmů, jsou země, které mají kvalitní sociální služby a jsou značně bohatší, jako například Česká republika, Dánsko, nebo Švédsko (The World Bank 2011).

Geografické rozdělení těchto charakteristik komplikuje opět nedostatek údajů a dat, která jsou k dispozici většinou pouze do roku 2007. Zaměřil jsem se především na údaje vzdělanostní a ekonomické, které by nám něco řekly o geografické nerovnoměrnosti v rámci státu. Pro vysvětlení sunnitských rebelií a jejich následující podporu islamistům předpokládám, že oblasti obydlené především sunnitským obyvatelstvem patří v Iráku k těm nejchudším. Pro měření chudoby existuje ovšem spousta ukazatelů. Já použiju takzvaný index chudoby na osobu, což je číslo, které vyjadřuje, procentuální zastoupení populace, které má na den méně peněz, než je stanovená hodnota. Například v roce 2005 byla tato hodnota 1,25 dolaru, na den pro jednoho člověka. Tato hranice se ovšem v čase mění a tak data z různých let nejsou navzájem srovnatelná. Tento index je jeden z nejpoužívanějších prostředků na vyjádření chudoby (The World Bank Data).

Obrázek 8: Distribuce chudoby v Iráku podle provincií

Zdroj: IHSES 2007, vlastní zpracování

I jednoduché srovnání obrázků – regionální diferenciace podílu obyvatel žijících pod hranicí chudoby dokumentuje, že výsledky neodpovídají tomu, co jsem již dříve předpokládal. Jednoznačně nejnižší hodnoty vykazují severní provincie, které patří do iráckého Kurdistanu. Vůbec nejnižší podíl lidí žijících pod hladinou chudoby vykazovala v roce 2006 provincie Sulejmánija se 4 % a Arbil s 4,8 %. Tyto dvě provincie s odstupem vévodí a vykazují více, než poloviční hodnoty oproti třetí provincii Dahúk. Jak už bylo řečeno, není překvapením, že irácký Kurdistan patří k rozvinutějším oblastem Iráku, ovšem rozdíl oproti zbytku Iráku, je opravdu markantní. Tento významný rozdíl má hluboké historické kořeny, protože Kurdové, jako největší národ na světě, který nemá vlastní stát, byli dlouhá staletí jak v Iráku, Turecku a také Sýrii často utlačováni, protože všude tvořili pouze menšinovou část obyvatelstva. Tyto zkušenosti velice upevnili jejich společenskou strukturu a tak když se Kurdům podařilo v Iráku vydobýt si v roce

1992 částečnou autonomii, ujali se jí s velikou zarputilostí. Jejich společnost je velice stálá a stabilní, což vždy napomáhá ekonomickému růstu. Další výhodou představuje jinak periferní poloha podél hranic s Tureckem a s Íránem. Zejména hranice s Tureckem běžně velice prostupná umožňuje kontakty (včetně skrytých pohybů ozbrojených složek PKK) a obchodní výměnu s rozsáhlou populací Kurdů v této zemi. Další strategickou výhodou představuje hornatý terén, který se výrazně lépe brání, než roviny provincie Anbár aj. a zejména bohatá ropná ložiska na severu země a to především v oblasti provincie Kirkúku, ale také v Arbílu a Sulejmánije. Tyto skutečnosti společně s tím, že autonomní kurdská oblast se od pádu Saddáмова režimu vyvíjela v relativním klidu, se podstatně podepsal pod dobrou situaci regionu. Předpokládám, že rozdíl vůči zbytku Iráku, se od roku 2003 jenom zvětšoval, protože Kurdistanu se podařilo udržet si stabilní politickou situaci, což se o zbytku Iráku říct nedá. Zhroucení státních institucí zejména na území ovládaném sunnity silně poznamenalo sociálně-ekonomickou situaci a rozšířilo masy chudých obyvatel, avšak pro nedostatek dat tento předpoklad nelze explicitně potvrdit.

Srovnatelně nízké hodnoty jako Kurdistan zaznamenalo také hlavní město Bagdád, což je typické pro většinu zemí světa. Samozřejmě kvůli velkému počtu státních institucí, vzdělávacích center, centrál velkých firem, je pochopitelné, že Bagdád patří k bohatším provinciím Iráku, díky vyšším mzdám a vyšší životní úrovni. Na opačném konci se i nadále nachází oblast jižního Iráku, které byly za Saddáмова režimu nejvíce marginalizované a i nyní vykazují nejvyšší podíl obyvatel žijících pod hladinou chudoby. V jejím rámci vyniká zaostalá zemědělská provincie Mutanná se 41%. Další v pořadí se umístily provincie Babylon a Wásit přibližně s 34% a další provincie na jih od Bagdádu je následovali pouze s minimálními rozdíly. Tento trend narušují pouze 2 provincie Dhíkár a Majsán, což je pravděpodobně kvůli nižšímu procentu venkovského obyvatelstva v těchto oblastech a také přítomností značného množství ropných polí. Právě venkovské obyvatelstvo se z největší částí podílí na vysoké chudobě obyvatelstva (viz tab. 1). V Iráku můžeme sledovat zcela jednoznačný trend, kde oblasti s nižším podílem městského obyvatelstva vykazují také vyšší charakteristiky ohledně chudoby. To se projevilo také na lepších hodnotách iráckého Kurdistanu, kde je typický nižší podíl venkovského obyvatelstva.

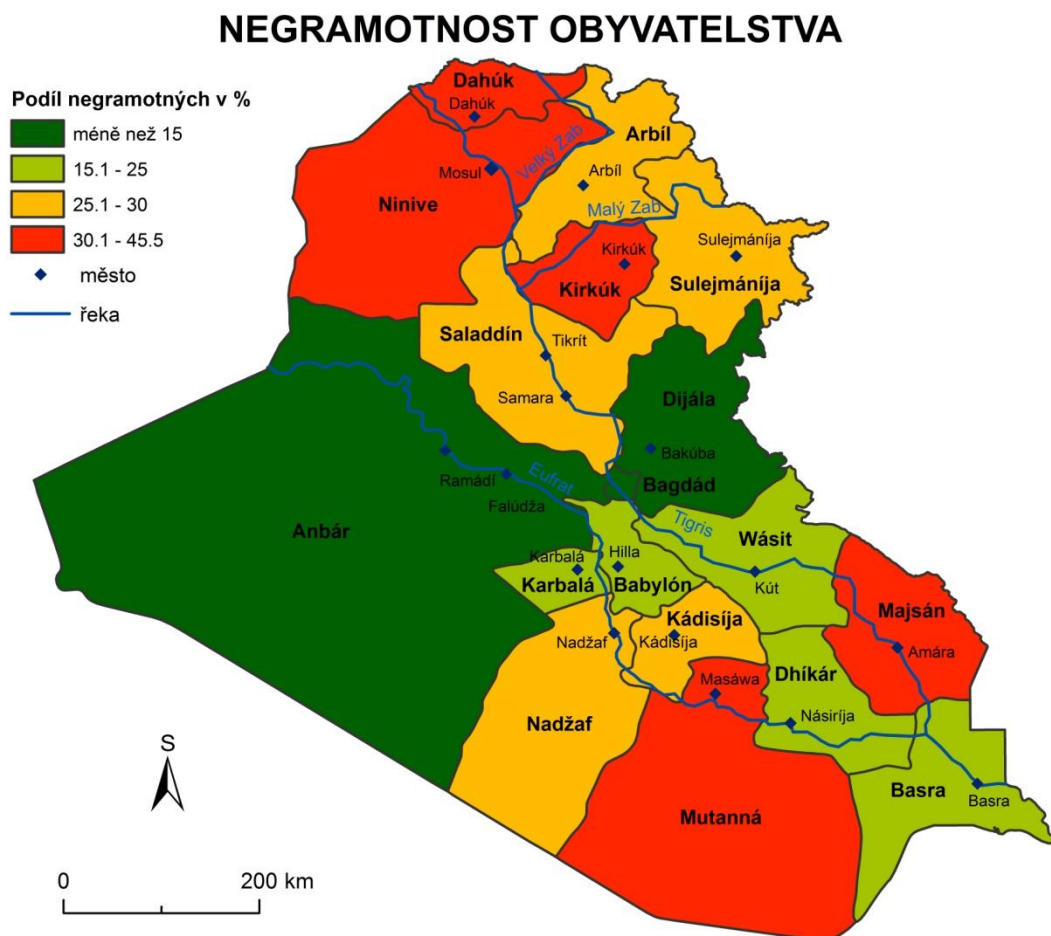
Tabulka 1: Příjmy domácností a obyvatel podle kategorie sídel

	domácnosti %			osoby %		
	správní centra	ostatní města	venkov	správní centra	ostatní města	venkov
Příjem domácnosti (tis. dinárů/měsíc)						
< 400	11.2	13.6	25.7	7.3	9.3	19.6
400 - 499	8.1	9.6	12.8	6.3	7.9	11.3
500 - 599	10.4	14.2	11.9	8.6	13	10.9
600 - 699	8.8	10.7	9.6	7.8	9.1	9.2
700 - 799	8.8	10.7	7.7	7.9	10.8	7.9
800 - 899	7.7	8.6	6	7.6	9.1	6.2
900 - 999	7	5.1	5.3	7.1	5.4	6.1
1000 - 1199	9.9	9	6.7	10.7	10.7	7.8
1200 - 1499	10.5	7.5	5.7	12.3	9.3	7.7
1500 - 1999	8.5	6.6	4.6	11.6	9	6.8
2000 +	9.2	4.3	3.9	12.8	6.4	6.4

Zdroj: IHSES 2007, vlastní zpracování

Nejvyšší podíl chudoby vykazují šíitské oblasti na jihu země, které by podle tradičního geografického hodnocení měly těžit z polohy vůči světu a místních ložisek ropy. Tyto oblasti však byly úmyslně za vlády baathistů nejen opomíjeny, ale jejich obyvatelé byli dokonce často vystavováni rozsáhlým perzekucím, včetně poškozování ekonomické základny regionu (minimální investice, regulace průtoku řek, vysušování mokřadů. Avšak v případě přímořského region Basra, kde se navíc nachází obří ropná pole, je vysoká míra chudoby přece jen překvapivá. Předpokládám teda, že vysoká chudoba v celé oblasti byla způsobena z velké části dlouhodobým záměrným přehlížením těchto oblastí. Tradiční sunnitské bašty jako Ninive, Anbár, nebo Saladdin vykazují zcela průměrné hodnoty a tak se nedá tvrdit, že by se jednalo o oblasti podprůměrně chudé. Nejhodnotnější informaci na aktuální situaci by nám ovšem nabídlo srovnání, jak se toto rozdělení změnilo za posledních 10 let, kdy jsou u moci šíité a jak moc, nebo jestli vůbec dochází k znevýhodňování sunnitských oblastí v současnosti.

Obrázek 9: Míra ngramotnosti v Iráku podle provincií

Zdroj: IHSES 2007, vlastní zpracování

Na rozdíl od jiných uvedených charakteristik, jenž dokazují rozdělení Iráku podle převažujícího zastoupení tří hlavních složek (Kurdistanu a dále na oblasti s většinovým zastoupením sunnitské, nebo šíitské populace), v případě gramotnosti, resp. ngramotnosti toto rozdělení neplatí (viz obr. 9). Nejvyšší podíl ngramotných lidí (přes 40 %), vykazují totiž severní provincie Kirkúk a Ninive, kde se vedle Kurdů nachází velké množství arabských obyvatel sunnitského vyznání. I když s regionální diferenciací chudoby v Iráku tyto data nijak nekorelují, je známé, že nevzdělané sociální skupiny obyvatelstva, vždycky patří k těm radikálnějším či snáze manipulovatelným; také tento faktor lze spojovat s významnou podporou islámského státu v těchto oblastech. Na třetím místě se nachází další severní provincie a to Dahúk, s více než 30 %. Jestli z této mapy můžeme něco jasně vyčíst, je to klesající podíl gramotného obyvatelstva s rostoucí vzdáleností od metropole Bagdádu. To může být dáno větším počtem vzdělávacích institucí v hlavním městě, nebo také špatným přerozdělováním státních peněz a zanedbáváním budování infrastruktury v zemědělských provinciích vzdálenějších od centra země. Na data má velký vliv například podíl venkovského obyvatelstva,

kde je vzdělanost vždy nižší, nebo velikost jednotlivých provincií, která ovlivňuje dostupnost a dojížděku za vzděláním. Pro další hodnocení je zapotřebí mít hlubší a podrobnější znalost o jednotlivých provinciích.

Na základě tohoto šetření, kde jsem se pokusil vysvětlit obrovskou civilní podporu bojovníkům islámského státu, jsem dospěl k závěru, že jí není možné v tomto případě jasně odůvodnit socioekonomickými faktory, které by byly v případě sunnitské části obyvatelstva výrazně horší. Jednoznačně ale platí velké ekonomické i vzdělanostní rozdíly mezi oblastmi venkovskými a městskými. To je charakteristika, která vychází jasně ve prospěch urbanizovaných oblastí jak ve vzdělanosti, tak v zaměstnání a také ve výši příjmů. To může vytvářet poměrně velký tlak například na oblast Bagdádu, ve které bydlí téměř čtvrtina obyvatelstva a to především šíitského vyznání, kde jsou všechny ze zmiňovaných charakteristik vysoce nadprůměrné. Jestli ovšem lze nějakými vnitřními faktory jasně vysvětlit dnešní situaci, jsou to na rozdíl od Sýrie hlavně důvody náboženské, kdy neschopnost společné vlády sunnitské a šíitské části obyvatelstva dává Iráku jen mizivé šance do budoucna na jakékoli dohledné zlepšení situace.

Náboženské rozdíly v Sýrii

Stejně tak jako počátky irácké samostatnosti, také syrská historie byla výrazně ovlivněna koloniálními zájmy evropských mocností. V případě Sýrie to byla především Francie, která si společně s Británií po první světové válce rozdělila bývalou Osmanskou říši ke svým představám. Francouzi se celých 26 let podíleli na tvorbě syrské politiky a významně ovlivňovali jak politickou scénu, tak náboženské vztahy v zemi. V roce 1946, kdy ze Sýrie odešly poslední francouzské jednotky, se stejně jako v Iráku k moci dostaly různé baathistické skupiny. Jejich největšími podporovateli byly ovšem právě minoritní skupiny zastoupené v Sýrii a to hlavně alávité. Šířili společné cíle, jako snahu o arabskou nezávislost, sjednocenost Arabů a nacionalismus. Během let 1958 – 1961 byla vytvořena syrsko-egyptská unie a během tohoto období byly rozpuštěny všechny politické strany v zemi. Tato skutečnost se projevila jako největší výhoda pro alávity v zemi, kteří se dále organizovali a brzy se stali nejsilnější a nejlépe organizovanou skupinou v zemi (Fildis 2012). V roce 1963 alávité využili svého velice významného zastoupení v ozbrojených silách, které získali již za francouzské kolonizace a jejich důstojníci společně s baathistickou stranou provedli puč, v jehož důsledku byly posty politických odpůrců nahrazeny alávity. Sunnitští kadeti, byli odstraňováni z jakýchkoli vysokých pozic v armádě a již v tomto roce tvořili alávité téměř 90 % syrských důstojníků. Ještě ten samý rok vypukly vnitrostranické boje mezi sunnitskou větví baathistů a generály zastupující menšiny, jež vyvrcholily krvavým převratem, po němž zástupci menšin na čele s alávity zcela převzali

politickou i vojenskou moc. Do 5 let alávité zlikvidovali také politické strany dalších náboženských menšin v zemi drúzů a ismailitů, což jsou další šíitské odnože, nebo lépe řečeno sekty. 60. léta znamenala velké změny na politické scéně a jejím výsledkem bylo významné prohloubení nedůvěry sunnitské většiny obyvatel vůči alávitům a baathistické straně. Dominance alávitů ve vedení státu lidem stejně stabilitu nezajistila, protože po odstranění odpůrců z jiných náboženských skupin a sekt začaly až do roku 1970 nabírat na intenzitě boje o moc uvnitř alávitského vedení. V těchto bojích v roce 1970 zvítězil Salah Jadid and Hazif al-Asaad (Pipes 2006). Během pár let Assádova pozice posílila na úroveň autoritativního vládce země. Assád se stal vrchním velitelem ozbrojených sil, hlavou vlády, osobně byl zodpovědný za jmenování viceprezidenta, ministrů vlády, poslanců, vojenských důstojníků a také soudců. Hazif al-Assad vládl až do roku 2000, kdy ho v křesle vystřídal jeho syn Bašár.

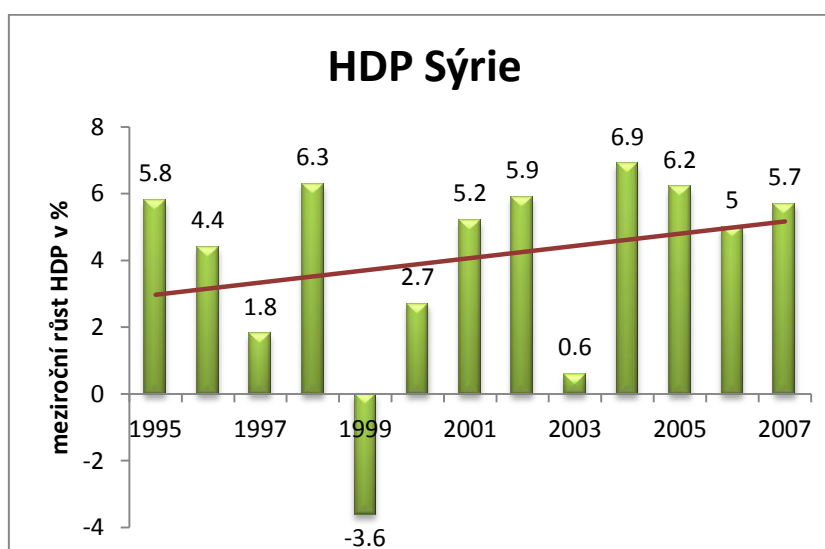
Podle odhadů v současnosti, resp. do vypuknutí konfliktu, připadalo 64 až 74 % obyvatel na sunnity, 13 až 21 % na šíity (12-18 % alávité), 10 % tvořily různé křesťanské odnože a sekty a 4 až 5 % drúzové a další vesměs muslimské sekty (CIA The World Factbook). Linie diskontinuity a hlavních střetů představuje soupeření sunnitů a vládnoucích alávitů. Přesto situace, která započala během protestů Arabského jara přes dlouhá léta útlaků a nespravedlností není otázkou především náboženskou, jak tomu je v Iráku, ale socioekonomickou. Stejně jako ostatní země, které se v posledních pár letech v rámci Arabského jara snažily o převraty a sesazení vládnoucích režimů, byly motivovány především špatnou ekonomickou situací a odporem k autoritativním a represivním režimům.

Sociálně-ekonomické rozdíly v Sýrii

Dnešní situace v Sýrii je důsledkem ukázkového rozpadu jednoho státu z důvodu válečného konfliktu. Když se v roce 2011 protesty zmítající severní Afriku, posléze další arabské státy rozšířily i do Sýrie, málokdo by předpokládal, že se situace vyvine až v největší humanitární katastrofu dnešní doby. Geografie není v Sýrii tak výhodná, jako je tomu v Iráku. Sýrie má velké problémy se suchem, které z velké části poškozuje jeho ekonomiku. Celá východní a jihovýchodní část země je pokryta pouští, kde je zemědělství buď nemožné, nebo velice neefektivní a pouze 25 % půdy v Sýrii je orné. To je spojeno také s nedostatkem vody, se kterými se Sýrie potýká. Nejdůležitějším vodním zdrojem je řeka Eufrat, která teče přes severní provincii Deir ez-Zour, Rakká a Aleppo a ve které, se nachází dokonce 80% syrských zásob vody. Většina obyvatelstva je kvůli přírodním podmínkám samozřejmě koncentrována kolem této řeky, v okolí hlavního města Damašku a na pobřeží Středozemního moře, které má 198 km a kde se nachází největší syrské přístavy. I když Sýrie nepatří mezi největší exportéry ropy, má největší zásoby ze všech mediteránních států. Těžba ropy v Sýrii ale dlouhodobě a rovnoměrně

klesá. V roce 1995 to bylo ještě 610 000 barelů denně, v roce 2010 už jenom 385 000 barelů. Navíc největší naleziště leží hlavně v okolí řeky Eufrat a v provincii Deir ez-Zur v blízkosti iráckých hranic, což je oblast, kterou momentálně ovládá Islámský stát. Přítomnost islamistů a jejich četné útoky na ropná pole a rafinerie výrazně ovlivnily produkci ropy, protože v roce 2013 Sýrie zaznamenala výrazný pokles těžby na pouhých 75 000 barelů denně (CIA The World Factbook). Propady, které Sýrie zaznamenala ve všech možných charakteristikách od roku 2011, jsou velice hluboké a díky aspoň částečné dostupnosti statistiky lze tyto propady velice dobře sledovat. Jak revoluce, tak nástup extrémistů a posléze také humanitární krize, jsou ovšem pouze důsledky. Teď je zapotřebí podívat se na příčiny. Ekonomický vývoj Sýrie za posledních 15 let byl velice výrazně ovlivněn stálým snižováním těžby ropy. Jak můžeme vidět z následujícího grafu, syrské HDP téměř každoročně rostlo. V Sýrii docházelo také k snižování chudoby a to od roku 1997 až do roku 2009 především v jižních provinciích (Central Bureau and Statistics). Situace se zlepšila především v urbanizovaných oblastech, přičemž v zemědělských příliš ne.

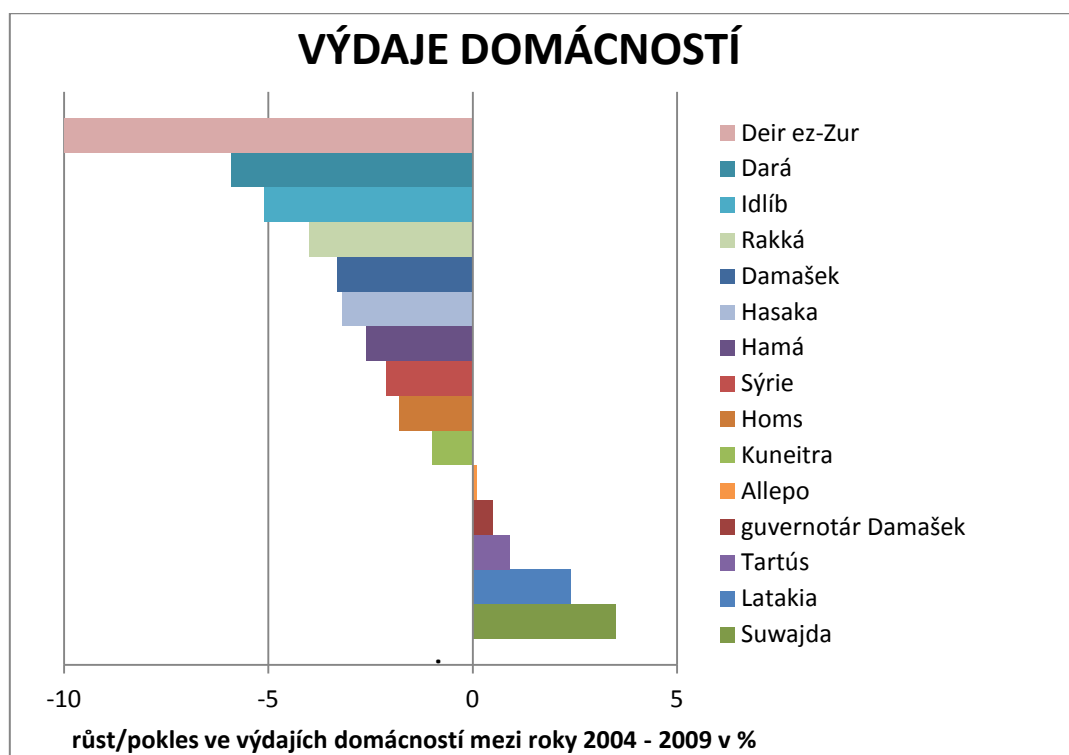
Obrázek 10: Meziroční růst HDP v Sýrii

Zdroj: The World Bank, Data, vlastní zpracování

Tento zdánlivý růst, ovšem vůbec nenahrával ekonomicky nejslabším oblastem, ani nejchudším sociálním vrstvám. Růst byl totiž doprovázen zvětšujícím se rozdílem v nerovnoměrnosti rozdělení příjmů, což mělo za následek další zvětšení rozdílů mezi oblastmi chudými a bohatšími. I když v Sýrii je toto rozložení velice nerovnoměrné, především geograficky, velké rozdíly se vyskytují opět mezi urbanizovanými oblastmi a oblastmi rurálními. I v případě Sýrie můžeme najít silnou korelaci mezi podílem lidí žijících v chudobě a mírou urbanizace obyvatelstva. Nejvíce z tohoto ekonomického růstu tedy benefitovaly oblasti urbanizované, zejména guvernoráty Tartús a Latakia, ležící při pobřeží Středozemního moře (viz obr. 11)

Obrázek 11: Vývoj výdajů domácností podle guvernoratů

Zdroj: Nasser 2013, Syrian Center for Policy Research, vlastní zpracování

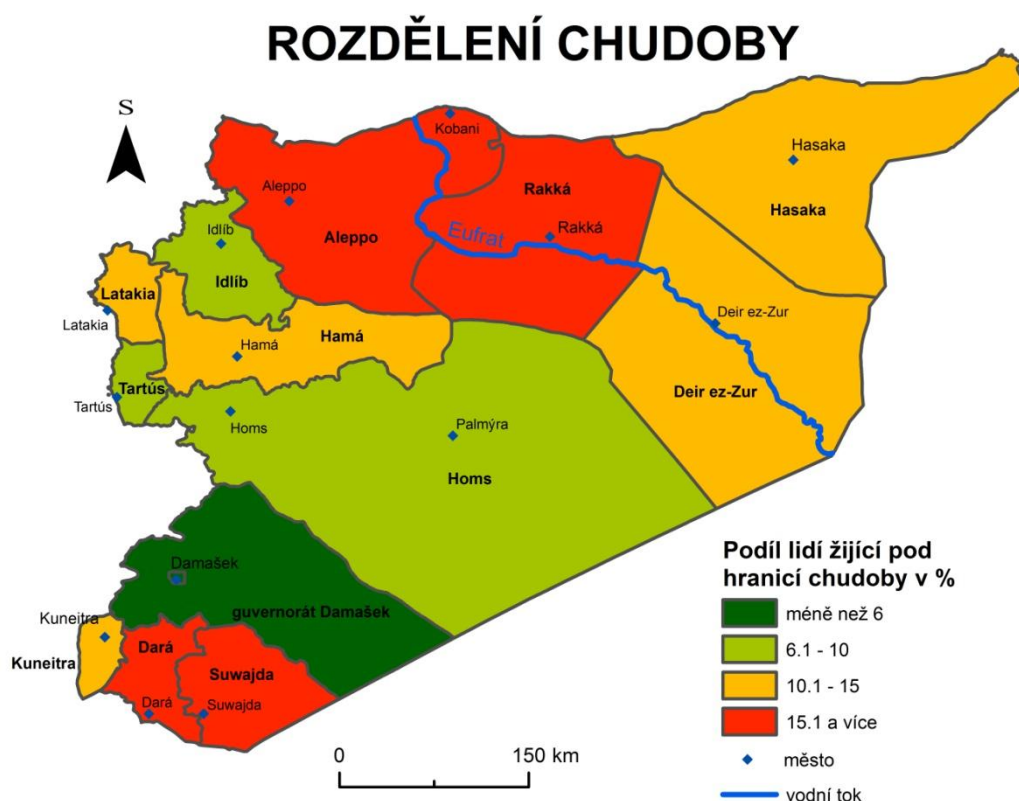
Tyto přímořské oblasti navíc patří ke klasickým alávitským baštám a to hlavně v případě Latakie, ve které mají významný podíl obyvatelstva. Tato skutečnost samozřejmě nenahrává zlepšování sektářských vztahů, mezi vládou a většinovou opozicí. Na předchozím grafu je tedy zřejmé, že docházelo k velice nerovnoměrně rozdělovaným příjmům, protože reálné výdaje obyvatelstva se i před rostoucí HDP mezi léty 2004 a 2009 poměrně rapidně snižovaly. Jak už bylo řečeno, nejvíce se propadly oblasti zemědělské s malým procentem městského obyvatelstva. V tomto období jediná oblast, ve které se zvýšil počet lidí žijících pod hranicí chudoby, byla zemědělská oblast regionu severovýchod. V těchto guvernorátech, severovýchodní poloviny žije přes 60% obyvatelstva na venkově, což znamená vyšší podíl obyvatelstva se zhoršující se situací. Za druhou nejchudší lze považovat skupinu měst opět severovýchodní oblasti. Sociálně ekonomické rozdíly v rámci Sýrie jsou hluboké a přestože přetrvává velký rozdíl mezi venkovem a městy, většina venkova vykazuje nižší podíl obyvatel pod hranicí chudoby, než města, severovýchodní část země. Tento nesoulad mezi rostoucí HDP a přitom zhoršující se situací v některých oblastech by potřeboval hlubší prozkoumání. Protože je však Sýrská ekonomika ovládána a kontrolována centrální vládou, je pravděpodobné, že přerozdělování zisků se odehrávalo v režii alávitské menšiny a že protěžování přímořských provincií, vysoká míra korupce a nedostatek reform, byly příčinou nerovnoměrného regionálního vývoje země. Největší snížení chudoby, v tomto období zaznamenal region střed a jih, jehož součástí je také Damašek a jeho okolí. V roce 2004 bylo v Sýrii napočítáno 2,02 milionu

chudých obyvatel (tj. těch co si nemohli dovolit základní životní potřeby), přičemž jejich geografické rozdělení bylo velmi nerovnoměrné (The World Bank).

Následující mapa, která znázorňuje procentuální podíl lidí, kteří žijí pod hranicí chudoby, pro jednotlivé guvernорáty, pouze dokládá předchozí tvrzení. Zvolená metoda počítala podíl chudých lidí na základě košíku základních životních potřeb, přepočteného pro každý guvernорát zvlášť, na základě cen jednotlivých potravin a potřeb. Vůbec nejhůře se umístil severosyrský guvernорát Aleppo s téměř 20% lidí pod hranicí chudoby, dále přibližně s 18 % guvernорáty Rakká a Suwajda a hned za nimi s 15 % další jižní guvernорát Darrá. Právě město Darrá se stalo dějištěm vůbec prvních protestů v Sýrii. K nim došlo poté, co byla skupina školáků zatčena za sprejování protivládních hesel a posléze vystavena krutému výslechu. Po smrti jednoho z těchto školáků protesty vypukly naplno. V Sýrii sektářské rozdělení sice není tak jednoznačné, jako v Iráku, přesto lze rozšiřování nepokojů a povstání sledovat také na složení obyvatelstva. Téměř čistě sunnitská provincie Darrá zažila vlnu nepokojů. Do vedlejší provincie Suwajda se ovšem bouře nerozšířili, protože je osídlená převážně drúzským obyvatelstvem. Dále se protesty rozšířily, do měst Hamá a Homs. Druhé jmenované je třetí největší město Sýrie a díky jeho geografické poloze a velice pestrému složení obyvatelstva se stalo místem nejvíce protestů a bojů. Dvě třetiny obyvatelstva jsou sunnitské, čtvrtina alávitská a desetinu tvoří dokonce křesťané, což z něj dělá časovanou bombu (Lund 2015).

Není náhoda, že protesty započaly v nejchudší jižní provincii, v podstatě téměř přeskočily oblast Damašku a dále se šířily přes další chudé severní provincie Hamá, Aleppo a Rakká. Je zřejmé, že šíření Syrských protestů má jak socioekonomické, tak sektářské kořeny a tak se provincie, s většinovým sunnitským obyvatelstvem a nejhorší socioekonomickou situací staly hlavními centry odporu proti režimu.

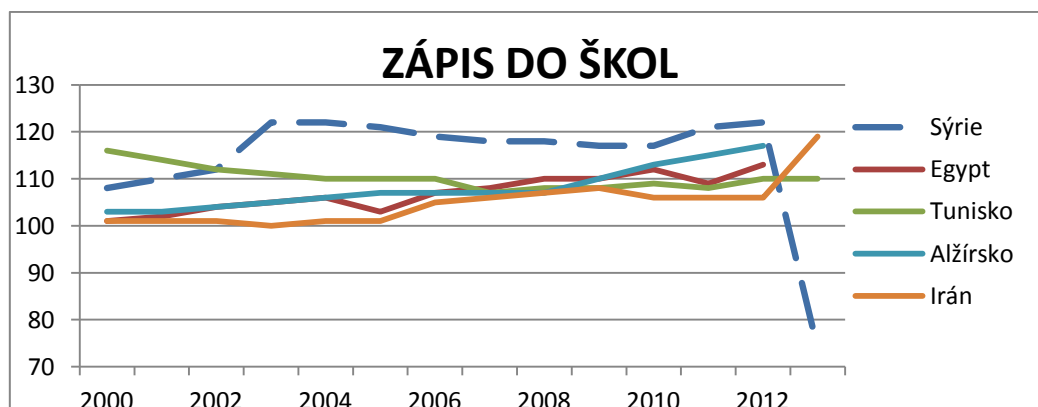
Obrázek 12: Distribuce chudoby podle guvernoratů za rok 2007

Zdroj: Nasser 2013, The Syrian Center for Policy Research, vlastní zpracování

Dnes je velice těžké lokalizovat, v jaké oblasti a v jakém období se protivládní povstání transformovala v podporu (ať chtěnou či vynucenou) Islámského státu. Jisté ale je, že islamisté těží z bezmoci lidí, kteří ve snaze přidat se k odboji proti vojenskému režimu poskytují podporu expandujícímu Islámskému státu, nebo organizacím s nimi spolupracujícím. Další zvolená charakteristika, která se zaměřuje, na gramotnost obyvatelstva vykazuje ještě markantnější geografické rozdíly, než ta předchozí.

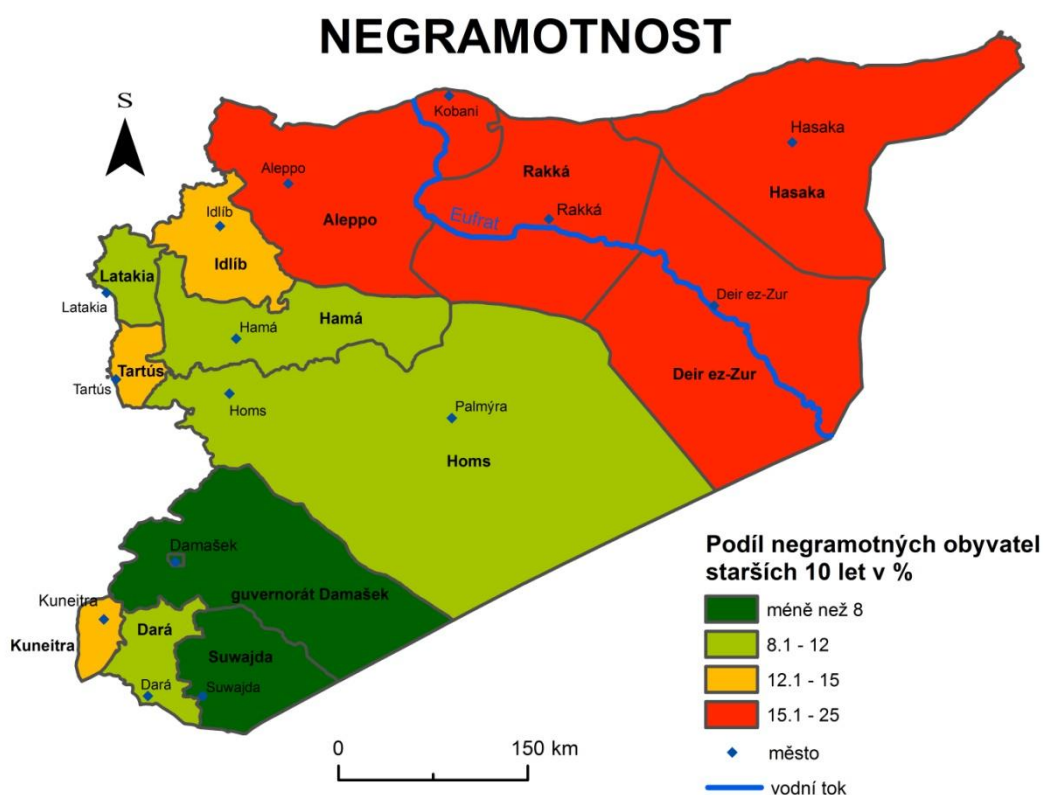
Obrázek 13: Vývoj školní docházky

Zdroj: The World Bank, Data, vlastní zpracování

Od roku 2000 byla Sýrie z podle ukazatelů gramotnosti a vzdělanosti na špičce celého regionu. Předchozí graf například vyjadřuje podíl dětí navštěvujících základní školy. Hodnoty převyšují 100 %, neboť se nevztahují k počtu dětí v příslušném věku a kvůli případům, kdy lidé začnou se vzděláním pozdě, nebo brzy. Započítává se také opakování tříd. Nejrozvinutější krajiny si toto číslo samozřejmě udržují na hodnotách blízkých 100 %, protože nedochází k tomu, že by negramotní obyvatelé dodatečně dodělávali svoje základní vzdělání. Sýrie v nedávné minulosti vévodila v tomto ohledu nejrozvinutějším státům z regionu a tak lze jasně vidět, jak se situace změnila poté, kdy se střety a boje v zemi rozšířily a Islámský stát začal ovládat podstatnou část severních provincií.

Obrázek 14: Rozložení negramotnosti podle guvernoratů za rok 2009

Zdroj: Nasser 2011, The Syrian Center for Policy Research, vlastní zpracování

Tato mapka dokumentuje jasný geografický obraz rozložení gramotnosti uvnitř státu. To, co například v Iráku nebylo tak zjevné, protože tam byla negramotnost rozložena mnohem více nerovnoměrně, je v Sýrii ukázkovým příkladem, že v severních provinciích, což jsou právě ty, kde má Islámský stát největší podporu, a kde v dnešní době vládne, se nachází největší podíl nevzdělaného zemědělského obyvatelstva. Protože chudoba a vzdělání, nebo aspoň gramotnost jsou charakteristiky, které v Sýrii velice silně korelují, lze vidět, že severní provincie se nacházejí ještě v mnohem horší ekonomické situaci a pravděpodobně také v mnohem hlubší chudobě, než

provincie jižní. Rakká, Deir ez-Zur, Hasaka a Aleppo, všechny vykazují procento negramotného obyvatelstva mezi 20 a 25 %. Až s odstupem se nachází další severní provincie Idlib, s 15%. Oproti tomu v Damašku je negramotnost ani ne 6 %. Takovéto obrovské geografické rozdíly, v charakteristice ve které Sýrie je na čelním místě v regionu, nutně musí vytvářet velice nestabilní a výbušné prostředí a islamisté jen byli schopni toho využít ve správný čas a na správném místě.

V severní Sýrii, která má na svém území 80% zásob pitné vody a tím pádem i velký zemědělský potenciál, největší zásoby ropy a zemního plynu a rozhodující podíl většinového obyvatelstva v krajině, patří mezi ty nejzaostalejší a nejperifernější oblasti. Dnešní konflikt v Sýrii je často v médiích označován pouze jako náboženský, Sýrie je ale ukázkovým příkladem, že tomu tak není a ani v zárodku nikdy nebyl. Náboženské neshody a nevraživost zde hrají také velice významnou roli a jsou jedním z důvodů toho, co se v Sýrii dnes děje. Ovšem kořeny jsou zcela jasně motivovány sociálně-geografickými a politickými důvody. Tento konflikt začal jako boj proti politickému útlaku a špatným životním podmínkám v zemi, kde si minoritní obyvatelstvo žilo nad poměry a neustálé přehlížení chudých zemědělských oblastí vytvořilo tak velké sociální rozdíly, že se situace stala dále neudržitelnou. Se zhoršující se situací v Sýrii začal být náboženský rozměr čím dál, tím více podstatný a se vzestupem Islámského státu zcela rozhodující pro jejich další expanzi. Kořeny nevole ovšem ležely v sociální situaci obyvatelstva a ty Islámský stát téměř s jistotou nevyřeší.

Šíření ideje Islámského státu

Idea založení Islámského státu, neboli chalífátu, který by představoval ráj na zemi pro všechny muslimy, je velice stará. Počátky novodobé snahy o vytvoření islámského státu lze klást do období pozdního působení světového teroristy číslo dva, kterým byl do roku 2006 Abú Musáb al-Zarkáví.

Období Zarkávího

Právě Zarkáví je považován za jednoho z vedoucích současných protagonistů realizace ideje islámského státu v novodobých dějinách. Aktivitu k tomuto cíli Zarkáví zahájil v roce 1990, kdy byl propuštěn po 5 letech strávených v jordánském vězení, kam byl poslán na doživotí, kvůli aktivitám spojeným s terorismem. Po tom, co byl omilostněn v rámci královské amnestie, byl propuštěn a odcestoval do Afghánistánu, kde vytvořil svůj vlastní teroristický kemp. I přes velké množství výhod, se ale nepřidal k Al-Kaidě. Od počátků měl s Bin Ládinem značné neshody a

kvůli jejich rozdílnému přístupu k Saúdské Arábii. Narazili totiž na rozhodující rozkol jejich ideologií a to ohledně otázky, zda by džihádistické a saláfistické organizace měly být zaměřeny na boj s blízkým, nebo vzdáleným nepřítelem. O tři roky poté, když budoval teroristickou organizaci *Tawhid al Jihad* se naplno projevilo jejich rozdílné vnímání džihádu. Bin Ládín se především zaměřoval na boj s USA (vzdálený nepřítel) a jako největší zlo vnímal jejich rozsáhlý politický vliv v arabských zemích. Oproti tomu Zarkáví se zaměřoval na boj s „odpadlíky“ v rámci muslimského světa (blízký nepřítel) a jejich kulturní a politickou mocí. Jejich idea byla ale stejná a to založení islámského chalífátu (Kazimi 2005).

Po americké invazi 2003 se jejich nepřátelé v podstatě sjednotili v podobě Irácké vlády a tak své neshody odložili stranou. Již 18 měsíců po invazi se Zarkáví přidal k Al-Kaidě. Jejich společenství bylo ale pouze na bázi taktické. Po celou dobu rekrutoval z různých větví organizace lidi do svých řad. Největší rozkol v organizaci přišel po tom, co Zarkáví odmítl uposlechnout rozkaz z Al-Kaidy a to zastavení útoků na šíity. V roce 2004 docházelo k sbližování některých vůdců sunitských kmenů s jednotkami USA a tak se Zarkáví pokusil v Iráku vyvolat sunitsko-šíitské konflikty, které by vztahy opět zchladily. Tento tah se mu ale nepovedl a po výrazné kritice ze strany Al-Kaidy došlo k definitivnímu ukončení spojenectví.

Po rozdělení si Zarkávího organizace změnila název na Al-Kaida v Mezopotámii (později v Iráku). V listopadu 2005, provedl Zarkáví tři bombové útoky na hotely v Jordánském hlavním městě Ammán, které vzbudily v muslimském světě velkou vlnu odporu. 7. června 2006 byl Zarkáví zabit leteckým útokem amerických jednotek po tom, co se jordánským jednotkám podařilo úspěšně od sunitským kmenů získat jeho polohu (Fishmann 2006). Po jeho smrti se lídrem Al-Kaidy v Iráku stal Egyptan Abu Ayyub al-Masri až do roku 2010. Situaci ovšem neměl vůbec jednoduchou, protože kmenová hnutí, která si Al-Kaida znepřátelila náboženskými programy a násilím, vůči příslušníkům kmenů, se začala obracet proti ní. Během série střetů, mezi členy sunitských kmenů a příslušníků Al-Kaidy, byli teroristé vyhnáni z provincie Anbár, kdy od podzimu 2006 boje postupně vrcholily až do zimy 2007. Tato povstání, podporována americkými jednotkami se dále rozšířila do dalších provincií. Podařilo se zničit zásobovací a informační spojení Al-Kaidy, a tak postupně došlo k rozpadu organizace na různé frakce a její moc významně klesla. Tato situace přetrvávala až do roku 2010, kdy se novým lídrem Al-Kaidy v Iráku a později islámského státu, stal Abu Bakr al-Baghdádí.

Počátky vlády Baghdádího

Od stažení amerických jednotek z Iráku, které proběhlo začátkem roku 2012, se množství útoků na civilisty začalo razantně zvyšovat. Je známo, že v tomto období proběhlo

minimálně 7 vln útoků, které byly velice dobře koordinovány a soustředily se především na policejní stanice, šíitské svatyně a městské čtvrtě. Za většinu těchto útoků stála právě Al-Kaida v Iráku (AKI). 21 července 2012 Baghdádí poprvé od svého nástupu do vedení AKI veřejně vystoupil a vyhlásil takzvanou kampaň Ničení zdí (The Breaking of the Walls) a hned 2 dny na to bombové útoky otřásly více, než 20 iráckými městy a zanechaly více jak 115 mrtvých (viz obr. 15). Další velké vlny útoků překonaly ten předešlý a demonstrovaly tak, jak moc se od stažení amerických jednotek vyvinula jejich schopnost komunikace, plánování a kooperace organizovaných útoků od Mosulu, až po Basru. Při všech dalších vlnách útoků zemřelo přes 100 lidí.

Obrázek 15: První série útoků operace Ničení zdí

Zdroj: Institute for the Study of War

V tomto prohlášení Baghdádí také oznámil dvě základní priority této kampaně. Za prvé, osvobození muslimských zajatců a za druhé, znovudobytí území, které AKI ovládala v roce 2006. Podle toho byly také útoky nasměrovány a tak bylo nejvíce bombových útoků koncentrováno do bývalých míst vlivu AKI a to Baghdádu, provincie Dijála, Kirkúku a Mosulu (Wyer 2012). AKI se dále zaměřovala, také na vraždy politiků a to jak sunnitů, tak šíitů. Během kampaně bylo provedeno také celkově osm útoků na irácká vězení, z nichž byly dva úspěšné a podařilo se při nich osvobodit velké množství veteránů, kteří se zúčastňovali útoků během let 2006 a 2007.

Operace Ničení zdí skončila 21. 6. 2013, kdy AKI úspěšně dobyla vězení v Abu Ghraib, ze které uteklo minimálně 500 vězňů, z kterých většina byla během Irácké války odsouzena za aktivity spojené s terorismem. Po této události americké úřady vypsaly odměnu na hlavu Abu Bakr – al Baghdádího, ve výši 10 milionů dolarů. Ani to ovšem nezabránilo dalšímu růstu

organizace. AKI velice úspěšně splnila cíle, které si vytyčila a 29. 7. 2013 ohlásila novou kampaň (The Soldiers Harvest), Sklizeň vojáků (Lewis 2013).

Kampaň Sklizeň

Oficiální mluvčí AKI, Abu Muhammad al-Adnani 29. 7. v médiích vyhlásil novou kampaň a také naznačil, že výbušné zařízení, které explodovalo 1. 7. 2013 v syrském městě Hamá, byl počáteční útok této operace. Tato událost vyslala do světa velice významný signál, že AKI se nenechá limitovat hranicemi a plánuje expandovat dál. Hlavní cíl této kampaně bylo obsadit důležitá území a likvidace sunnitů pracujících pro iráckou vládu. Jak již název operace naznačuje, další aktivity AKI byly zaměřeny na vyhnání Iráckých bezpečnostních složek (IBS) z oblasti a to hlavně pomocí ničení jejich obydlí a zdrojů obživy. Po tom, co americké jednotky v roce 2007 odešly ze severu provincie Dilája, si AKI založila svoje poslední velitelství v okolí města Mosul - hlavního města provincie Ninive a tak se právě okolí Mosulu, považuje za centrum obnovy vlivu AKI, posléze ISIS. Geografická poloha z něj dělá velice dobré centrum. Jeho venkovské okolí, blízkost Sýrie a také velká vzdálenost bezpečnostních institucí v Bagdádu, jsou pro AKI velice výhodné. Mosul se tak stal klíčovým městem s významným vlivem AKI. Ve městě však stále působily jednotky irácké armády a také federální policie, které se tam postupně stahovaly z celé provincie (Lewis 2013). Touto operací začaly snahy AKI o územní zisk dostávat reálných podob. V další části článku, se pokusím popsat, jak k tomuto vývoji docházelo a pokusím se zmapovat přesný vývoj tohoto konfliktu.

Formování chalífátu

Obrázek 16: Časová osa vzniku ISIS

Zdroj: NTREPID, Timestream, vlastní zpracosání

Vůbec prvním městem, které se v Sýrii kompletně osvobodilo od nadvlády státních složek, bylo severosyrské město Rakká, již v březnu 2013 po masivních protestech vládní úředníci i syrské jednotky utekly z města. Protivládní aktivisté dlouhou dobu bojovali proti aktivitám Jabhat al-Nusry (JN) ve městě, když ale Al Nusra předala vedení ve městě ISIS, svojí brutalitou si město rychle podmanili a tak se Rakká stalo pravděpodobně prvním městem pod nadvládou ISIS (Paraczuk 2014).

Na irácké straně hranic bylo vůbec prvním významným městem pod nadvládou islamistů Falúdža. Druhé největší město provincie Anbár, bylo sídlem a centrem odporu AKI během povstání mezi léty 2004 – 2007. Islamisté si v ní udrželi silnou pozici i nadále a tak se v lednu 2014 podařilo kompletně vyhnat vládní jednotky. Zpočátku bylo město pod nadvládou různých roztržštěných organizací, ISIS ovšem brzy pomocí dohod a výměn získalo město pod svojí kontrolu (Al-Tamimi 2014).

Červen 2014

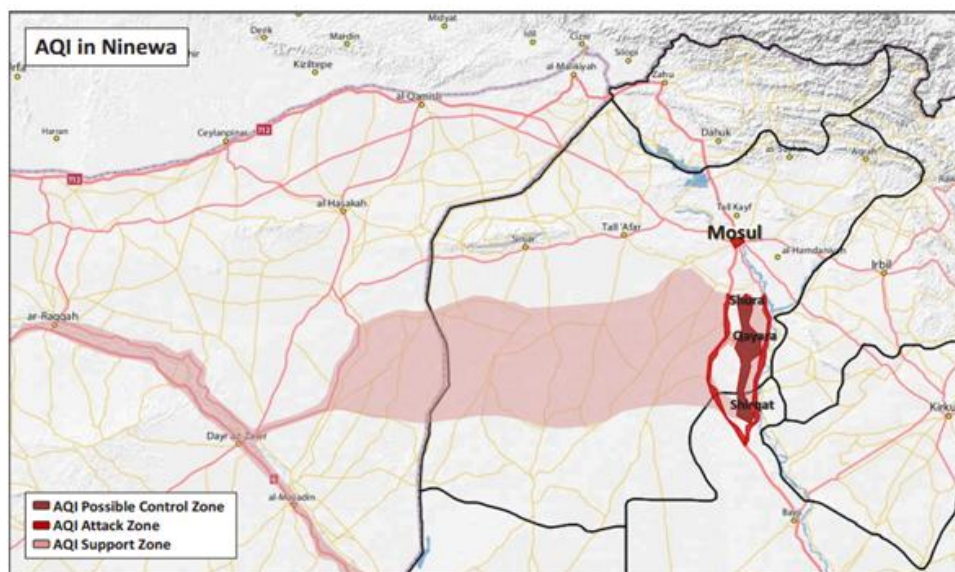
IRÁK

10. června po dlouhém vraždění a terorizování Mosulu bojovníci ISIS zaútočili na město, které téměř bez boje padlo. Další střety, které prokazatelně vyvolal ISIS, se uskutečnily podél severního úseku dálnice z Mosulu do Bagdádu (viz obr. 17). Během dvou dnů islamisté obsadili celý úsek dálnice, podařilo se je zastavit až před městem Samara, kde je IBS odrazili. Dobyta byla však část důležitých rafinérií v Banji a také Tirkít (Roggio 2014). Během června AKI rozšířila svůj vliv také v pouštní oblasti Džazíra, kde se jejich přítomnost těžce ověřuje, protože se jedná o oblast málo osídlenou a rozlehlou. V oblasti ale působily taky jiné džihádistické skupiny působící v oblasti, jako například *Ansar al Islam*, nebo *JRTN (Jaysh Rijal al-Tariqa al Naqshbandia)*.

SÝRIE

Během června působil ISIS hlavně na oblasti provincie Rakká, kde měl dlouhodobě svoje centrum. Z tohoto centra se jeho vliv rozšiřoval hlavně po koridoru směrem na Aleppo a Der ez – Zur.

Obrázek 17: Počátky územního vlivu ISIS

Zdroj: Institut for the Study of War

Červenec

IRÁK

Jako reakci na šíření vlivu AKI do Sýrie se IBS rozhodly 10. září započít operaci na syrsko–iráckých hranicích, která by zamezila přes hraniční spolupráci teroristů. Jako reakci, AKI oznámila rozsáhlou operaci v provincii Ninive, což způsobilo boje o území v této oblasti. Během července se pokračující boje z provincie Ninive rozšířili také do provincií Anbár a Dijála. Od povodí řeky Eufrat islamisté postoupili také k významnému kurdeckému centru Kirkúku, jehož dobytí by jim poskytlo veliké zdroje příjmu z ropných polí v okolí. Útočili také na sever a severovýchod proti kurdeckým pešmergům. Tento velice rychlý a organizovaný rozmach ofenzívy islámského státu, naznačuje skvělou komunikační síť a dobrou schopnost organizace.

SÝRIE

Během července a začátkem srpna ISIS pokračoval v ofenzívě na mnoha frontách, po celé severní Sýrii útočili především proti vojenským základnám, které v oblastech zbyly. ISIS po bojích dobyl dvě základny v okolí města Rakká a také jednu jižně od města Hasaka. Z obou těchto oblastí byly syrské jednotky přinuceny ustoupit a zanechaly za sebou obrovské množství munice, stejně jako dezertující vojáci například při obraně Mosulu. Dále probíhaly útoky na vojenské letiště, u města Hamá a také Aleppo.

Srpen

IRÁK

V srpnu vrcholily útoky na sever a severozápad Iráku, kde pašmergové bránili oblast Mosulské přehrady, která byla dobyta islamisty, později 19. srpna za pomoci šíitských milic, pašmergů a amerických náletů navracena pod kontrolu Kurdů. Během tohoto období se začala intenzivně zvyšovat aktivita AKI také v provincii Dijála.

SÝRIE

Na sever od města Aleppo kolem přehrady zásobující město vodou docházelo ke střetům mezi Islámskou Frontou, což je oficiální syrská opozice (IF), pašmergy a JN proti bojovníkům ISIS. Až do konce měsíce ISIS ovládal hlavně oblast povodí řeky Eufrat, mezi Aleppem, přes centrum moci Rakká až po Deir ez- Zur.

Září

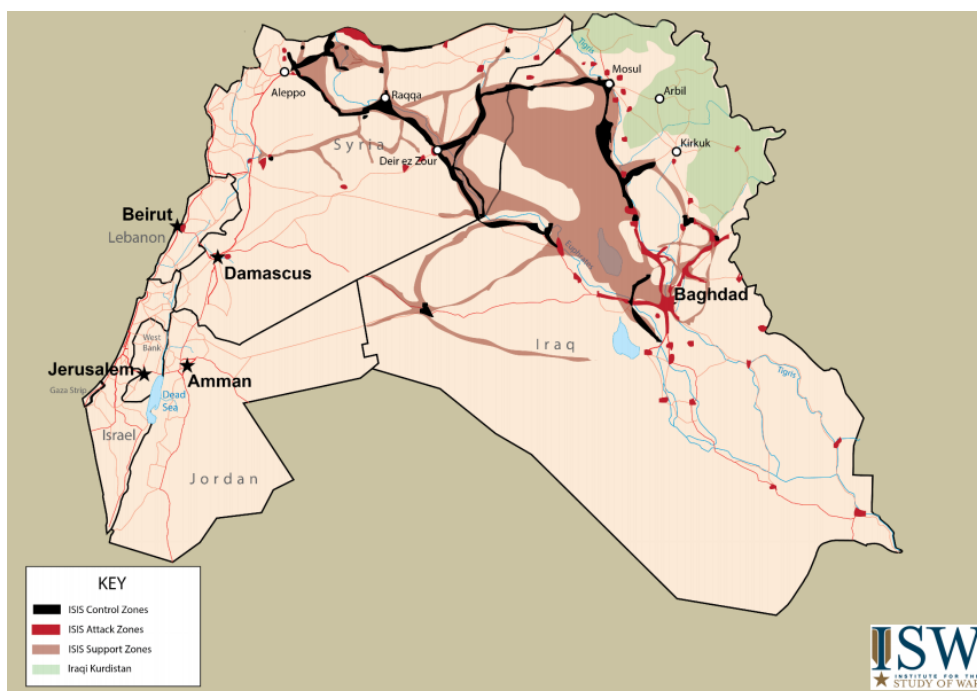
IRÁK

Boje pokračovaly především kolem dálnice Bagdád – Mosul, ale také v severním Iráku. Počet vražd významných osob vzrostl výrazně také ve městě Bákubá. Téměř celý měsíc bylo hlavní bojiště provincie Ninive, protože Kurdští pašmergové započali protiofenzívu v oblasti Mosulu a severním Irák.

SÝRIE

Podle všeho, v září ISIS ovládal převážnou část provincií Deir ez-Zour a Rakká a severní část provincie Aleppo, kam pokračují hlavně po toku řeky Eufrat a kde sváděli nejvíce bojů s kurdskými pašmergy (kteří stejně jako v Iráku zde tvoří podstatnou část obyvatelstva), ale také s JN a IF. Největší koncentrace bojovníků JN se nacházela v úseku mezi městy Hamá a Aleppo a jejich vliv v provincii Idlib byl více, než významný.

Obrázek 18: Zóny vlivu ISIS v říjnu 2014

Zdroj: Institute for the Study of War

Říjen

IRÁK

Během konce září a října proběhla největší expanze IS v provincii Anbár, většinu tohoto slabě osídleného území na západ od řeky Eufrat ovládal IS a bojovalo se hlavně o soustavu měst na řece Eufrat, přičemž během října ISIS obsadil téměř všechna z těchto měst. Bývalé centrum moci AKI z toku 2006 Falúdža i Ramádí, byla pod nadvládou ISIS již od ledna 2014.

SÝRIE

Během října vrcholily boje na severu provincie Aleppo a ISIS se podařilo zatlačit kurdské pešmergy až do hraničního města Kobani, které bylo v těžkém obležení, také za pomoci masivního vzdušného bombardování jednotek ISIS se jim nepodařilo obsadit celé město.

Listopad

IRÁK

Za pomoci sunnitských kmenů se podařilo IBS obsadit část ropných polí v okolí města Banji, na severu provincie Salladín a také některé města v provincii Anbár, kolem řeky Eufrat. Největší úspěchy z opozice IS zaznamenali pešmergové, kterým se podařilo z části zabezpečit část severu provincie Dijála a také severního Iráku.

SÝRIE

Jabhat al-Nusra (JN) od konce října dobyla poměrně velké území na jihu provincie Idlīb, a v této části provincie si vytváří silné zázemí a dobrou výchozí pozici pro další postup. Taky na jihu Sýrie má velké úspěchy a obsazuje velká území provincie Darrá, hrozí také to, že se jim podaří rozdělit zásobovací linii od Damašku, což by pravděpodobně znamenalo pád samotného centra Darrá do rukou islamistů. Jednotky JN se také těžce střetly na severo-západě provincie Aleppo s libanonským hizballáhem.

Prosinec

IRÁK

Během posledních měsíců eskalovaly hlavně útoky na obilná pole a okolí hlavního města Bagdádu, kde se shromáždilo velké množství šíitských milicí. Největšího úspěchu zaznamenali opět pašmergové na severu země, kde se jim za pomoci sunnitských kmenů podařilo dostat až do blízkosti Mosulu.

SÝRIE

Dlouhodobě dobývaná letecká základna nedaleko od města Deir ez-Zur pořád nebyla dobyta a navíc se po vzpourách místních lidí přímo ve městě podařilo vyhnat část bojovníku ISIS z města, nad kterým ztratili kontrolu.

Leden 2015

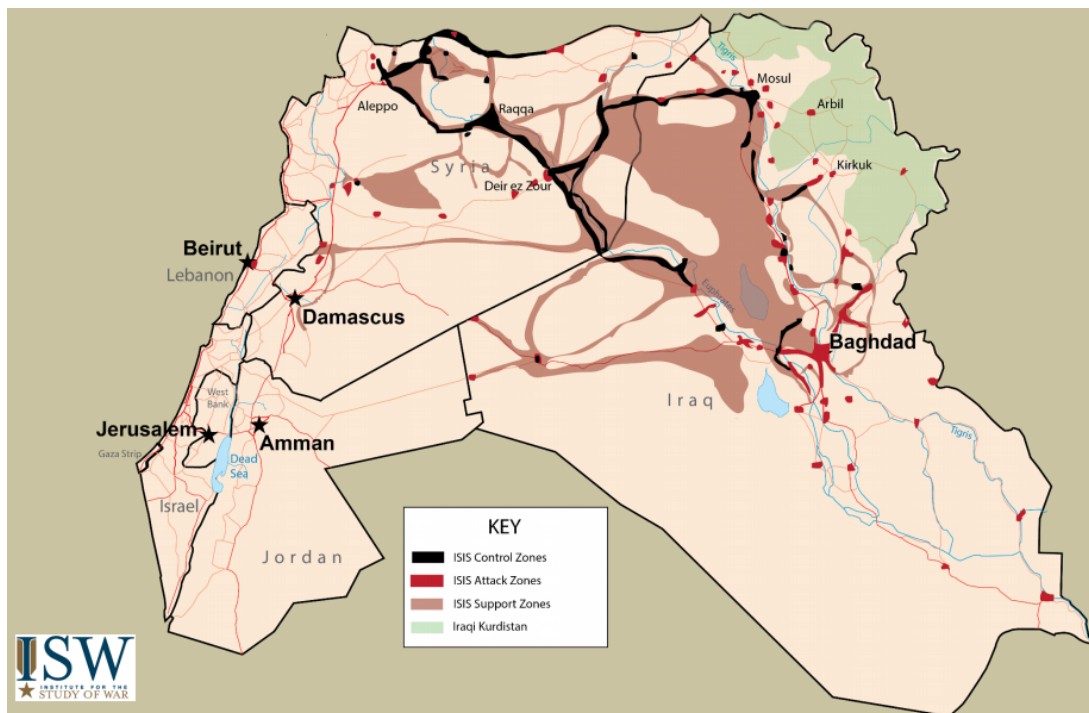
IRÁK

Během ledna se bojovalo především v provincii Dijála, kde se stupňovaly útoky na centrum provincie, město Bakúba. Bojovníci ISIS dále započali největší útok na jednotky pašmergů od obsazení Mosulu.

SÝRIE

V lednu se bojovalo především v provincii Aleppo, kde na severozápadě provincie JN a další organizace útočily na syrské jednotky. V Kobani byly jednotky ISIS definitivně poraženy a vyhnány z bezprostředního okolí města.

Obrázek 19: Zóny vlivu ISIS v lednu 2015

Zdroj: Institute for the Study of War

Únor

IRÁK

Během února eskalovaly boje o ropná pole v okolí Bajdží, o které se bojuje téměř rok bez přestání, to ukazuje na jejich strategický význam a důležitost příjmů z ropy pro IS. Také Ramadí se stalo cílem útoků IBS, kteří s islamisty svádí boj o centrum provincie Anbár. Ke konci měsíce pašmergové a také IBS synchronizovaně započali útoky na Města Tikrít a Mosul. Především Mosul má obrovský strategický význam a jeho dobytí by dost možná roztránilo jednotný ISIS.

SÝRIE

Během první poloviny února ISIS dále ztrácel území v severním Aleppu, kde byli dále tlačeni pašmergy. Úspěchy Kurdů vyvolaly odpor taky mezi místními kmeny a opozičními milicemi, které se jim staví na odpor. Severně a severovýchodně od města Hasaka byl ISIS také zatlačen na jih provincie, po tom co společné síly pašmergů, sunnitské koalice a vzdušných útoků obsadily 3 důležité základny.

Březen

IRÁK

Boje o Tikrít, které začaly na konci února, jsou jedny z nejtěžších vůbec, jednotky IBS i šiitských milicí se tam stahují z jihu i z východu od kurdského Kirkúku. Do bojů se velice významně zapojily také milice podporované Íránem a také americké letecké jednotky.

SÝRIE

Po dlouhotrvajícím stupňujícím se tlaku JN v západní části provincie Aleppo a severní části provincie Idlib, se opozičním jednotkám společně s JN podařilo 28. března dobýt centrum provincie Idlib. JN také obsadila největší vojenskou základnu v jižní provincii Darrá , což jsou největší úspěchy rebelů v Sýrii od osvobození Rakká v roce 2013.

Duben

IRÁK

3. dubna bylo oznámeno kompletní dobytí centra města Tikrít, které je významným městem pro oba dva tábory, protože to je rodiště bývalého prezidenta Saddáma Hussaina. Tvrdé boje dále pokračují v oblasti města Bajdží a Ramádí.

SÝRIE

Pokračující úspěšné tažení JN a opozičních rebelů vyústily v další úspěchy opozice a osvobození kempů a měst na jih od Idlibu.

Květen

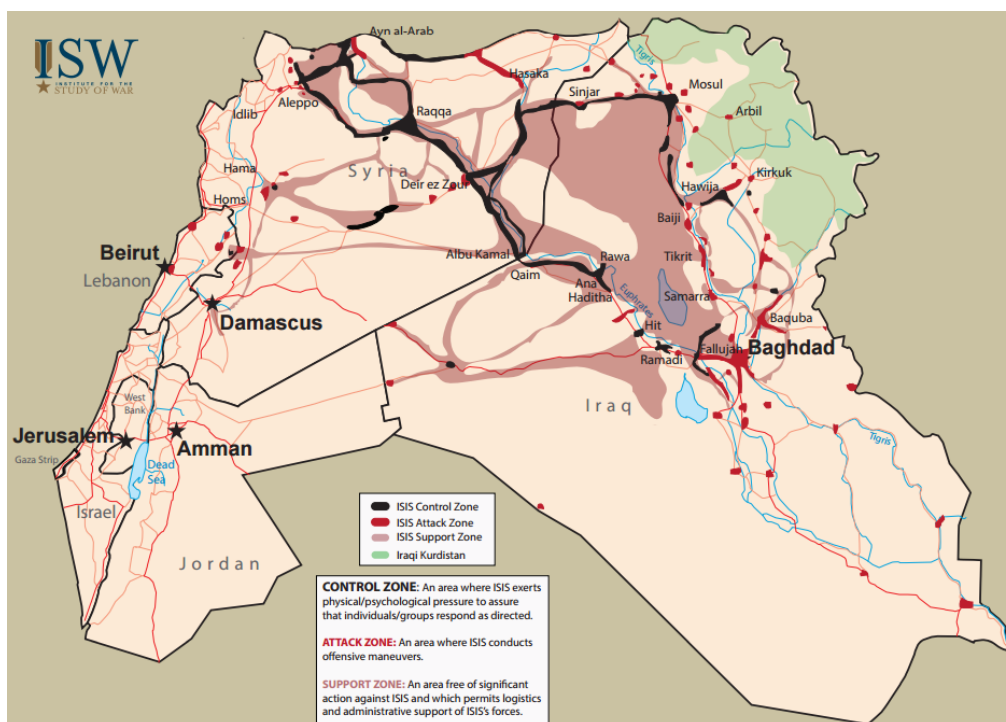
IRÁK

Hlavní město provincie Anbár, Ramádí opět padlo kompletně do rukou ISIS, v rámci stejné operace se jim podařilo kompletně z obou stran hranice ovládnout také hraniční přechod mezi městy Waleed a Tanf, mezi západní částí provincie Anbár a jižní částí provincie Homs. Tento přechod je důležitý kvůli dalšímu postupu ISIS směrem na syrskou Palmýru.

SÝRIE

Během května ISIS spustil operaci na znovudobytí města Deir ez-Zur a především významně postoupil směrem k historickému městu a pevnosti Palmýra a podle všeho se ho také zmocnil. Stejně tak ISIS obsadil i silniční koridor směrem k Irácké hranici a městu Tarf.

Obrázek 20: Zóny vlivu ISIS v květnu 2015

Zdroj: Institute for the Study of War

Budoucnost

Budoucnost Islámského státu je dnes ještě těžké odhadovat. Jejich masivní expanze během velice krátkého období přesto dosáhla předem nečekaných rozměrů. Málokterý z odborníků před událostmi Arabského jara mohl takovýto úspěch extrémistů předpokládat. Není to poprvé, co teroristická organizace v moderních dějinách kompletně obsadila značná území. Viděli jsme to například v Afghánistánu, kde Tálibán dlouho ovládal značnou část země. Je to ale poprvé, kdy tyto snahy vyeskalovaly v krizi, jakou zažívají Irák a Sýrie dnes. Prognóza budoucího vývoje se všude v médiích v posledních měsících vyklubalo hodně, jejich výsledky se ale často poměrně výrazně liší.

Mona Alami (2014), (Libanonská žurnalistka pro Blízký Východ žijící ve Francii) uvádí, že ISIS je momentálně nejbohatší teroristická organizace na světě. Příjmy získává převážně z daní, které platí hlavně příslušníci náboženských menšin, cel, které uvaluje na nákladní automobily, které si musí platit za bezpečné cesty, únosů lidí a novinářů ze západních zemí, ale hlavně z ropy. Jejich většina příjmů pochází z ropných polí v oblasti iráckého města Bajdží a syrského Deir ez-Zur. Sečteno podtrženo celkový příjem ISIS se ročně pohybuje kolem 1,4 miliardy dolarů. I když je tato částka ohromná, autorka dokládá, že na správu území o takovém rozsahu, jaké ISIS dnes ovládá je to pořád málo. Celkový rozpočet provincií, které ISIS převážně ovládá pouze v Iráku

(Anbár, Ninive, Saladdín a Dijála) je 2,6 miliardy, za rok 2010 a to nejsou započteny syrské provincie. V těchto provinciích je navíc konflikty zničená infrastruktura, která nutně potřebuje opravy a bez které se o jakémkoli vládnutí nedá v dlouhodobém rozsahu mluvit. Jestli ISIS lidem nedokáže poskytnout potřebnou infrastrukturu a služby, jejich chalífát nedokáže být ekonomicky soběstačný, což bude vézt k jeho rychlému konci. Italský žurnalista Gianluca Mezzofiore (2014) zase zdůrazňuje roli sociálních médií, prostřednictvím kterých ISIS ve velkém získává bojovníky z jiných částí světa, ovšem v tom muslimském pouze rozšiřují vlnu nevole, která pod jejich vládou vzniká. V územích ovládaných ISIS probíhá masivní odliv mozků. Ve velké míře odcházejí například doktoři nebo učitelé, kteří nechávají za sebou pouze prázdné instituce. Gianluca tvrdí, že právě neschopnost udržet si ty nejchytřejší a nejschopnější ukazuje, jak špatně je na tom ISIS z hlediska správy území a že právě to bude jeden z hlavních důvodů jeho zániku. Podle některých správ má chalífát již teď na některých místech problémy s elektřinou a se zabezpečením základních služeb. Za takových podmínek je jakákoli trvalá vláda velice nereálná. Dále brutalita, se kterou ISIS zachází, se podle něj stane jejich vlastní smrtí, protože takové akce můžou plodit pouze protiakce, které ovšem potřebují čas.

Kurt Eichenwald (2014) zase dokumentuje podle něj nevyhnutelný pád ISIS na tom, že i přesto, že je velice dobře financovaný a ozbrojený, bude poražen právě svojí vlastní brutalitou, kterou se tak chlubí, protože si vytvořil nepřátele v podstatě všude, kam se podívá. Všechny další džihádistické a teroristické skupiny, které se nepřipojily k ISIS, dále všichni šíité, libanonská a syrská armáda, Kurdové, sunnitské kmeny, které s nimi odmítají spolupracovat, ostatní menšiny a mnoho dalších. To všechno je výpis těch, kteří si podle ISIS zaslouží smrt.

Jak se zdá, tak odborníci Islámskému státu v Iráku a Sýrii nedávají mnoho šancí na dlouhodobou správu a řízení území o které se dnes bojuje. Otázka je, zda idea a militantní islamistické smýšlení, které se mnohdy po světě šíří, nenapáchá více škody, než samotný Islámský stát. Již dnes jsou známy případy především ze severu Libye, kde skupiny spřízněné s ISIS obsadily některé města a došlo také k vraždění křesťanů. Ovšem i další severoafrické státy se v posledních měsících setkaly s nárůstem aktivit radikálů. Zda idea ISIS padne v muslimských státech (mnohdy ještě pořád rozvrácených následkem Arabského jara) na ornou půdu, ukáže jen budoucnost.

Závěr

Radikální islám dlouhodobě představuje pro společnost velké nebezpečí. Toto ožehavé téma je předmětem diskusí především v posledním desetiletí, pořád se ale zdá, že tyto radikální tendence ani z daleka nejsou na ústupu. Problematika, které se věnuje tato práce v Sýrii a Iráku je ovšem z velké části také zaviněna politikou jak západu, tak mocností v oblasti Blízkého Východu. Politika jak Američanů, tak ostatních západních zemí je výrazně ovlivňována výskytem ropy především v Iráku a tím je už tak nestabilní politická i sociální rovnováha narušována zájmy vlád a ropných společností. Jako příklad stačí uvést již rozebranou invazi USA v roce 2003. Muslimské velmoci v oblasti zase trhají tyto země na základě náboženské a etnické rivality. Írán výrazně podporuje jak šíitské politické strany, tak šíitské militantní skupiny a dokonce hizballáh, motivován pouze udržením šíitské politické moci v Iráku a alávitů v Sýrii. Země Perského zálivu zase finančně i politicky podporují jakýkoli odboj proti šíitům nebo alávitům a turecká politika je zase koordinována udržení kurdských separatistických tendencí na uzdě. Vnitřní geografické faktory zase naznačují, že v případě Iráku se dnešní podpora radikálům zdá být motivována spíše sektářským soupeřením, než sociálními nerovnoměrnostmi. I když se nerovnoměrnosti v zkoumaných charakteristikách vyskytovaly, nedalo se z nich jednoznačně říci, že jsou hlavní příčinou. Hodnotnější by ovšem byl výzkum proměny těchto charakteristik mezi obdobím před a po nastolení šíitské vlády. Věřím, že by ale podpořily pokračující nerovnoměrný socioekonomický vývoj země. Kvůli dlouhodobě nestabilní situaci to bohužel není možné. V případě Sýrie zkoumané charakteristiky jasně naznačovaly, že dnešní situace je především důsledkem dlouhodobě špatné sociální a politické situace, jak většinového sunnitského, tak venkovského obyvatelstva a jejich geografické rozmístění v podstatě přesně kopíruje dnešní katastrofální situaci v severních a jižních guvernoratech Sýrie.

Dnes je jasné, že Islámský stát svým případným obyvatelům žádnou prosperitu a zlepšení situace nepřinese a to se pravděpodobně brzy naplno projeví, kdy bez pomoci obyvatelstva nebudou mít šanci na jakékoli další úspěchy. I když bojovníci ISIS lidem slibují především jednotu arabského národa a zaměřují se hlavně na náboženské otázky, jejich masivní podpora plyne především z nespokojenosti lidí se situací socioekonomickou. Pokud se jim nepodaří tuto situaci zlepšit, Islámský stát může padnout stejně rychle, jak vznikl.

Použitá literatura

AJAMI, F. (2012): The Arab Spring at One A Year of Living Dangerously [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/libya/2012-01-24/arab-spring-one>

AL-MARASHI, I. (2008): Reconciliation Dilemmas in Post-Ba'athist Iraq: Truth Commissions, Media and Ethno-sectarian Conflicts. *Mediterranean Politics*, 13, č. 2, 243-259.

AL-TAMIMI, A. J. (2014): Brief Note on Fighting in Fallujah and the Periphery [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.aymennjawad.org/2014/09/brief-note-on-fighting-in-fallujah-and>

ALAMI, M. (2014): The Islamic State and the Cost of Governing [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://carnegieendowment.org/sada/2014/09/04/islamic-state-and-cost-of-governing/hnsr>

ANDERSON, L. (2011): Demystifying the Arab Spring [online]. [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/libya/2011-04-03/demystifying-arab-spring>

BEUCHAMP, Z. (2014) How the US, its Allies, and its Enemies all Made ISIS Possible [online]. [cit. 2015-05-05]. Dostupné z: https://www.st-andrews.ac.uk/media/school-of-international-relations/mecacs/workingpapers/us_invasion_iraq_critique.pdf

BEEHNER, L. (2005): Iraq and Oil Revenue-Sharing Among Regions [online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/iraq/iraq-oil-revenue-sharing-among-regions/p9482>

CAPET, A. (2013): Decolonisation à la churchill [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://cercles.com/n28/capet.pdf>

CARMON, Y. et al. (2014): Understanding Abu Bakr Al-Baghdadi And The Phenomenon Of The Islamic Caliphate State [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.memri.org/report/en/0/0/0/0/0/0/8147.htm>

CENTRAL BUREAU AND STATISTICS (2014): Multidimensional Poverty in Syria a Comparative research 2001, 2009 [online]. [cit. 2015-05-29]. Dostupné z: http://www.cbssyr.sy/Child_Poverty_Multidimensional/Multidimensional_Poverty_in_Syria_EN.pdf

CIA THE WORLD FACTBOOK (2015): Syria [online]. [cit. 2015-04-23]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>

COCKBURN, P. (2014): Iraq crisis: How Saudi Arabia helped Isis take over the north of the country [online]. [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/voices/comment/iraq-crisis-how-saudi-arabia-helped-isis-take-over-the-north-of-the-country-9602312.html>

DIAMOND, L. (2005): Lessons from Iraq. *Journal of Democracy*, 16, č. 1, 9-23.

EIA (2015): Country Analysis Brief: Iraq [online]. [cit. 2015-06-12]. Dostupné z: http://www.eia.gov/beta/international/analysis_includes/countries_long/Iraq/iraq.pdf

EICHENWALD, K. (2014): ISIS's Enemy List: 10 Reasons the Islamic State Is Doomed [online]. [cit. 2015-06-05]. Dostupné z: <http://www.newsweek.com/2014/09/19/isis-enemy-list-10-reasons-islamic-state-doomed-268953.html>

FEARON, J. D. (2007): Iraq's Civil War. *Foreign Affairs*, 86, č. 2, 2-15.

FILDIS, A. T. (2012): Roots of Alawite-Sunni Rivalry in Syria. *Middle East Policy*, 19, č. 2, 148-156.

FISHMAN, B. (2006): After Zargawi: The Dilemmas and Future of Al Qaeda in Iraq. *The Washington Quarterly*, 29, č. 4, 19-32.

FRIEDMAN, G. (2014): The Islamic State Reshapes the Middle East [online]. [cit. 2015-06-22]. Dostupné z: <https://www.stratfor.com/weekly/islamic-state-reshapes-middle-east>

HINNEBUSCH, R. (2007): The US Invasion of Iraq: Explanations and Implications. *Critique: Critical Middle Eastern Studies*, 16, č.3, 209-228.

HUNTER, S. T. (2014): The Real Causes of Iraq's Problems [online]. [cit. 2015-06-01]. Dostupné z: <http://www.lobelog.com/2014-06-the-real-causes-of-iraqs-problems/>

INDEX MUNDI (2013): Iraq GDP (PPP) [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: [http://www.indexmundi.com/iraq/gdp_per_capita_\(ppp\).html](http://www.indexmundi.com/iraq/gdp_per_capita_(ppp).html)

INSTITUTE FOR THE STUDY OF WAR (2015): ISIS Sanctuary May 22, 2015 [online]. [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20Sanctuary_22%20MAY%202015_0.pdf

INSTITUTE FOR THE STUDY OF WAR (2015): ISIS Sanctuary January 15, 2015 [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.understandingwar.org/backgrounder/isis-sanctuary-map-january-15-2015>

INSTITUTE FOR THE STUDY OF WAR (2015): ISIS Sanctuary Oktober 20, 2015 [online]. [cit. 2015-06-23]. Dostupné z: <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20Map%20November%2020..pdf>

INSTITUTE FOR THE STUDY OF WAR (2013): AQI's "Soldiers' Harvest" Campa [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Backgrounder_SoldiersHarvest.pdf

INSTITUTE FOR THE STUDY OF WAR (2015): Al-Qaeda in Iraq Resurgent, Part I [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: http://www.understandingwar.org/sites/default/files/JessVBIED_PartII_3Oct.pdf

JOFFÉ, G. (2011): The Arab Spring in North Africa: origins and prospects. *The Journal of North African Studies*, 16, č. 4, 507-532.

JUDIS, J. B. (2013): Eve of Destruction [online]. [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: <http://www.newrepublic.com/article/112673/iraq-war-10-year-anniversary-what-it-was-oppose-it-2003>

KAZIMI, N. (2005): A Virulent Ideology in Mutation: Zarqawi Upstages Maqdisi. *Hudson Institute* 2, č. 2, 59-73.

KLARE, M. (2003): The New Geopolitics. *Monthly Review*, 55, č. 3,

LANDIS, J. (2012): The Syrian Uprising of 2011: Why the Assad Regime is Likely to Survive to 2013 [online]. [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/syrian-uprising-2011-why-asad-regime-likely-survive-2013?print%22%3E%3Cstrong%3ESyria>

LESCH, D. W. (2012): The Arab spring – and winter – in Syria. *Global Change, Peace & Security*, 23, č. 3, 421-426.

LEWIS, J. D. (2013): Al-Qaeda in Iraq Resurgent [online]. [cit. 2015-05-26]. Dostupné z: <http://docs.house.gov/meetings/fa/fa18/20131212/101591/hhrg-113-fa18-wstate-lewisj-20131212.pdf>

LEWIS, J. D. (2013): Al-Qaeda in Iraq Resurgent [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Backgrounder_SoldiersHarvest.pdf

LEWIS, D. (2014): The Islamic State of Iraq Returns to Diyala [online]. [cit. 2015-06-12]. Dostupné z: <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Lewis-Diyala.pdf>

LUND, F. (2015): The Political Geography of Syria's War: An Interview with Patrice Balanche [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=58875>

HINNEBUSCH, R. (2007): The US Invasion of Iraq: Explanations and Implications. *Critique: Critical Middle Eastern Studies*, 16, č. 3, s. 209-228.

MA'OZ, M. (2014): The Arab Spring in Syria: Domestic and regional developments. *Dynamics of Asymmetric Conflict: Pathways toward terrorism and genocide*, 7, č. 1, 49-57.

MEZZOFIORE, G. (2014): Isis: Brain Drain and Social Media Backfire Will Cause Islamic State Downfall [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.ibtimes.co.uk/isis-brain-drain-social-media-backfire-will-cause-islamic-state-downfall-1473126>

MOADELL, M. (2007): The Social Bases and Discursive Context of the Rise of Islamic Fundamentalism: The Cases of Iran and Syria. *Sociological Inquiry*, 66, č. 3, s. 330-350.

NASR, V. (2006): When the Shiites Rise. *Foreign Affairs*, 85, č. 4, 58-71.

NASSER, R. et al. (2014): Multidimensional Poverty in Syria a Comprehensive Research 2001, 2009 [online]. [cit. 2015-06-06]. Dostupné z: http://www.cbssyr.sy/Child_Poverty_Multidimensional/Multidimensional_Poverty_in_Syria_EN.pdf

NCUBE, M. et al. (2013): Inequality, Economic Growth, and Poverty in the Middle East and North Africa (MENA). African Development Bank Group, č. 195, s 1-28.

NASSER, R. et al. (2013): Socioeconomic Roots and Impact of Syrian Crisis [online]. [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <http://scpr-syria.org/en/S34/%E2%80%9CSocioeconomic-Roots-and-Impact-of-the-Syrian-Crisis%E2%80%9D-2013>

NTREPID TIMESTREAM (2015): Analyzing the Timeline: The Rise of the Islamic State (ISIS) [online]. [cit. 2015-05-17]. Dostupné z: <http://www.ntrepidcorp.com/docs/uploads/Ntrepid-Timestream-Isis.pdf>

OLSON, R. (1994): The Kurdish Question Four Years on: The Policies of Turkey, Syria, Iran and Iraq. Middle East Policy, 3, č. 3, 136-144

OPEC (2015): Petroleum: An Engine for Global Development [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2014.pdf

PARASZCZUK, J. (2014): Syria: How did Raqqa Fall To The Islamic State of Iraq and al-Sham? [online]. [cit. 2015-06-09]. Dostupné z: <http://eaworldview.com/2014/01/raqqa-fall-islamic-state-iraq-ash-sham-syria-untold/>

PIPES, D. (1989): The Alawi capture of power in Syria, Middle Eastern Studies. 25, č. 4, 429-450.

ROGGIO, B. (2014): ISIS' advance halted at Samarra [online]. [cit. 2015-05-26]. Dostupné z: http://www.longwarjournal.org/archives/2014/06/isiss_southward_adva.php

ROGIN, J. (2014): America's Allies Are Funding ISIS [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.thedailybeast.com/articles/2014/06/14/america-s-allies-are-funding-isis.html>

STATISTA (2015): Number of documented civilian deaths in the Iraq war from 2003 to 2015 [online]. [cit. 2015-06-02]. Dostupné z: <http://www.statista.com/statistics/269729/documented-civilian-deaths-in-iraq-war-since-2003/>

STRATFOR (2014): Iraq's Population Density By Ethnic and Sectarian Divisions [online]. [cit. 2015-05-23]. Dostupné z: <https://www.stratfor.com/image/iraqs-population-density-ethnic-and-sectarian-divisions>

THE WORLD BANK (2008): Gini Coefficient of Inequality and Percentage Shares Consumption Expenditure in Iraq and Comparators [online]. [cit. 2015-05-19]. Dostupné z: http://siteresources.worldbank.org/MENAEXT/Resources/annex3.1_opt-1.pdf

THE WORLD BANK (2007): Iraq household socio-economic survey 2007 [online]. [cit. 2015-06-03]. Dostupné z: http://siteresources.worldbank.org/INTIRAQ/Resources/ihses_part2.pdf

THE WORLD BANK DATA (200-?): Poverty headcount ratio at \$ 1,25 a day PPP [online]. [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY/countries?page=1>

THE WOLRD BANK DATA (2007): GDP growth (annual %) [online]. [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/countries/SY-XQ-XN?page=2&display=default>

THE WORLD BANK, IRAQ POVERTY REDUCTION STRATEGY HIGH COMMITTEE (2011): Confronting Poverty in Iraq: Main Findings [online]. [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10986/2253>

WEBSTER, G. R. (2010): American nationalism, the flag, and the invasion of iraq. *Geographical Review*, 101, č. 4, s. 1-18.

WIMMER, A. (2003): Democracy and ethno-religious conflict in Iraq [online]. [cit. 2015-05-23]. Dostupné z: http://www.econstor.eu/bitstream/10419/84714/1/zef_dp72.pdf

WYER, S. (2012): The Islamic State of Iraq and the 'Destroying the Walls' Campaign [online]. [cit. 2015-06-22]. Dostupné z: <http://www.understandingwar.org/backgrounder/islamic-state-iraq-and-destroying-walls-campaign#sthash.48Zu6QPp.dpuf>